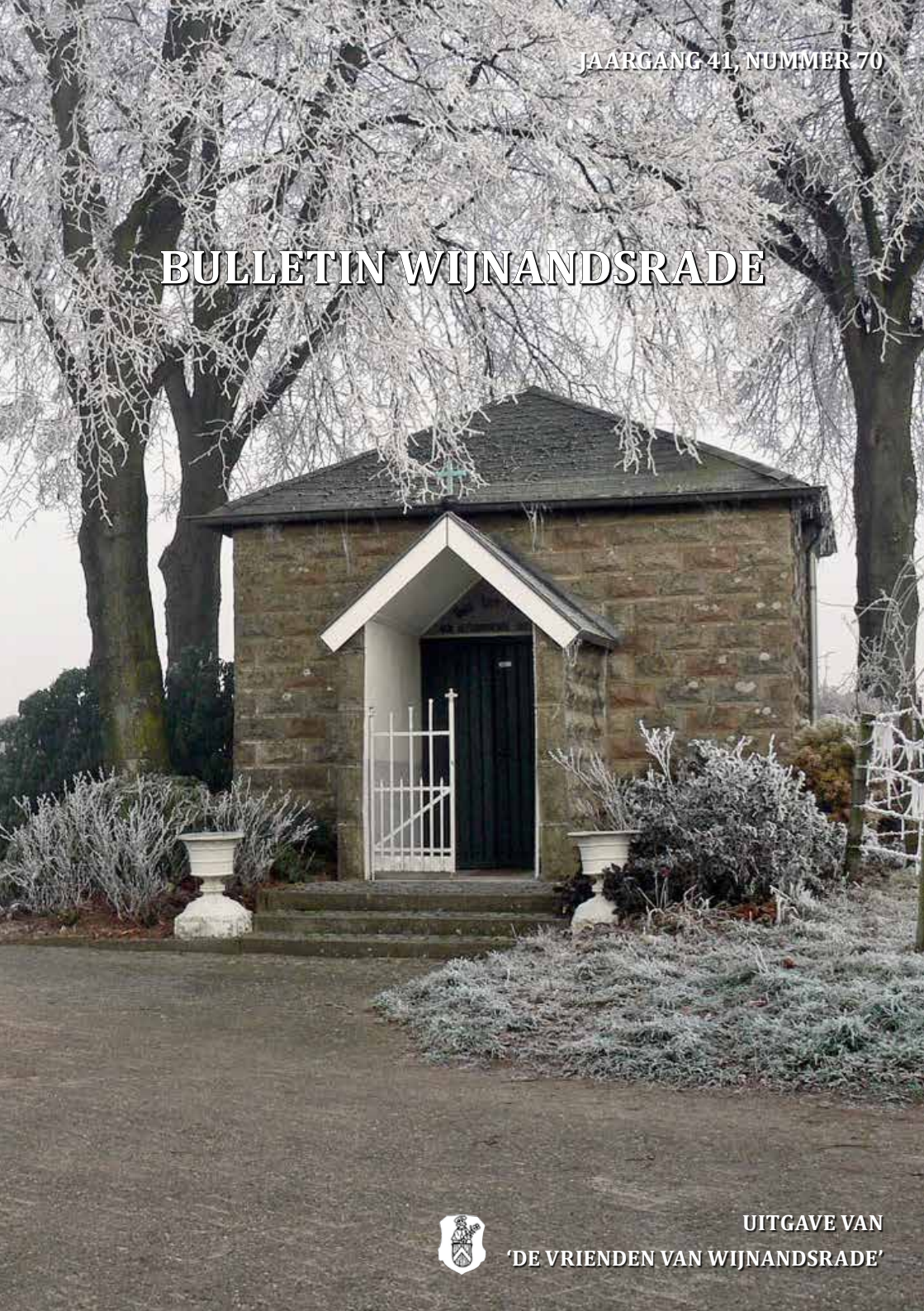

JAARGANG 41, NUMMER 70

BULLETIN WIJNANDSRADE

UITGAVE VAN
'DE VRIENDEN VAN WIJNANDSRADE'

Bulletin Wijnandsrade

Jaargang 41, nummer 70 (winter 2022)

Uitgave van 'de Vrienden van Wijnandsrade'

Redactie-adres: Wiel Oehlen, Goswijnstraat 2, 6367 EB Voerendaal
(w.oehlen@kpnmail.nl)

Bulletin Wijnandsrade is een uitgave van 'de Vrienden van Wijnandsrade'. Het bevat nieuws, artikelen, opstellen, fotoreportages, interviews en historisch getinte bijdragen. Het centrale thema van het blad is: 'Wijnandsrade in de ruimste zin van het woord in kaart brengen'. Het doel van Bulletin Wijnandsrade is kennis over ons dorp (historie, cultuur, natuur en actuele ontwikkelingen) te verspreiden. Het blad verschijnt twee keer per jaar.

Wilt u reageren?

Wilt u ook een artikel schrijven?

Ook interesse en inspiratie?

Lever uw bijdrage of reactie dan in bij ons redactie-adres of mail naar: w.oehlen@kpnmail.nl.

Mocht u in het bezit zijn van oude foto's, kaarten, prenten, artikelen, enz., die betrekking hebben op Wijnandsrade en die u verantwoord in beheer wilt geven of wilt laten kopiëren, scannen of fotograferen; neem dan contact op met een van onze bestuursleden. Hetzelfde geldt voor historische attributen of (mogelijke) archeologische vondsten uit de bodem in en rondom Wijnandsrade. De namen van onze bestuursleden staan achter in dit bulletin.

Druk

Drukkerij Jacobs, Schimmert

Vormgeving

Eric Limpens

Foto omslag

Vijftien jaar terug in de tijd: Het Mariakapelletje van de Vink in wintertooi (foto: Jan Jansen, 2007).

Bulletin Wijnandsrade

Editie nummer 70. Boordevol informatie over en afkomstig uit Wijnandsrade (en omstreken). Geschreven voor en door jong en oud. Over heden, verleden én vooruitkijkend. Inmiddels alweer gedurende meer dan veertig jaar.

Veel leesplezier!

Inhoud

Inhoud	Pag.	1
In memoriam, Constant Snijders (Pierre Snijders)	Pag.	2
Jubileumboek 'De kerk in het midden' (Jack Jetten, Jos L'Ortye, Wiel Oehlen)	Pag.	4
Opstelwedstrijd 2022 om de 'Van der Zee Trofee' (Nicolle Driessen namens de jury)	Pag.	6
Een duurzaam design museum in het kasteel van Wijnandsrade (Femke Habets)	Pag.	8
Het verhaal van het 'Bongard Bakhuis' (Maria van Gessel)	Pag.	13
Zonnebloemenactie (de redactie)	Pag.	21
Het kunstdomein van Anja Smeets (Rob Kooiman)	Pag.	22
Gemengd nieuws (uit het archief van Jack Jetten)	Pag.	28
Het welkomstfeest, Wijnandsrade in 2060, 01 (Karien Goessens-Schrijen)	Pag.	34
Santiago de Compostella, 'Si Dieu le veut' (Wiel Oehlen)	Pag.	39
Zjwiers sjeldwoeëdeheuksjke (Wiel Oehlen)	Pag.	42
Zjwierse aeëzelsbrökskes (Els Diederer)	Pag.	44
Anjerveldje voor de veteranen van Beekdaelen (Wilfried Dabekaussen)	Pag.	47
Dodenherdenking (Wilfried Dabekaussen)	Pag.	48
Oorlogsherinneringen (Math Marell)	Pag.	50
Memorial walk Wijnandsrade 2022 (Paul van Zwijndregt)	Pag.	54
Bespreking van een boek van Jos Linssen, vol herinneringen en familieverhalen uit Swier Wijnandsrade (Jack Jetten)	Pag.	61
'Stilstand is vooruitgang', Wijnandsrade in 2060, 02 (Wiel Oehlen)	Pag.	64

In Memoriam

Constant Snijders

Op kerstavond 1929 wordt op de Brommelerhof het tweede kind van Joseph Snijders en Clara Keijbets geboren, een van de latere negen in totaal. De lagere school in Wijnandsrade is per fiets en in de winter te voet bereikbaar. Van jongs af aan helpt Constant uiteraard mee op de boerderij en dan vooral met de paarden op het veld. Pas na de oorlog vervangt de eerste tractor enkele werkpaarden.

Tijdens de middelbare school zit hij op internaat in Sittard, tijdens de oorlog zelfs bij een leraar in huis. Hij schoolt zich onder andere bij in het snoeien en enten van fruitbomen (een levenslange hobby) en achter in de wagenloods verzorgt hij enkele bijenkorven. Constant is actief in het bestuur van 'de Jong Boeren Wijnandsrade' en hun regionale samenwerking en studiebijeenkomsten.

Tijdens een feestje op de Brommelerhof leert hij in 1950 zijn latere echtgenote kennen: Loeke Kerckhoffs uit Arensgenhout-Hulsberg, dochter tussen acht kinderen op een fruitteelthoeve. Zij moeten een aantal jaren wachten op het vrij komen van Huize Roosenvelt in Kunrade, een melkveehoeve van de peetoom van vader Joseph en een broer van oma Lenssen.

Zij worden in 1957 in Hulsberg getrouwd door zwager burgemeester Kengen en broer-pastoor Kerckhoffs. Dat leidt tot een gelukkige aanwas van drie jongens en twee meisjes. Het boerenbedrijf is een drukke

bezigheid voor iedereen en vergt gebouwelijke aanpassingen als achter de boerderij de autosnelweg Maastricht-Heerlen wordt aangelegd.

Constant is actief in het bestuur van de regionale melkfabriek en het waterschap. Hij is zeer geïnteresseerd in natuur en landschap en een bewust beoefenaar van de jacht met het jaarlijks Hubertusfeest. Ook aan het onderhoud van het kerkhof in Kunrade blijft hij levenslang meedoen.

In 1986 dragen Constant en Loeke de veehoeve over aan zoon Ruud en vestigen zij zich op de ex-watermolen in Brommelen. Die hoeve en banmolen wordt al beschreven in 1490, in eigendom van de kasteelheer van Wijnandsrade (zie het uitvoerige artikel in het heemkundeblad van het voorjaar van 2016).

Jarenlang wordt gewerkt aan het opknappen van de originele vakwerkschuren en stallen; de oude molenschuur was al eerder verbouwd tot woning, terwijl een gedeelte van het oude woonhuis verhuurd wordt als verblijfswoning aan derden. De oude bakoven-schuur wordt regelmatig gebruikt bij bezoek van groepen, zowel van familie en kennissen als van het koor van Kunrade. Onder de hoogstam fruitbomen loopt een kudde schapen, in en rond de oude beek-vijver lopen kippen en eenden, het fruit wordt jaarlijks geperst tot appelsap. Constant is een verzamelaar van oude gebruiks- en ambachtsvoorwerpen en die worden gebruikt als quizmateriaal bij bijeenkomsten van verenigingen en familiereünies in Wijnandsrade.

De ex-Brommeler-watermolen vormt de gezellige ambiance voor zeer regelmatige bijeenkomsten van de familie en vooral voor hun uitgebreide ‘nalatenschap’ van zeventien kleinkinderen en intussen twaalf achterkleinkinderen. En Loeke is daarbij een geweldige kokkin, gesteund door de dochters en schoonzoon.

Vermeldenswaardig is voorts dat Cons vanaf 1948 lid is van de kerkkoren in Wijnandsrade, Kunrade en Voerendaal. Daarvoor krijgt hij – net als zijn opa en vader – de pauselijke onderscheiding ‘pro ecclesia et pontifice’ bij zijn vijftigjarig jubileum. Komend jaar zou ook hij vijfenzeventig jaar koorzingen.

Net voor hun diamanten huwelijk sterft Loeke in 2017. Cons zelf sterft thuis, voorzien van het heilig oliesel, op Sacramentsdag, om noen. Hun gezamenlijke rustplaats is het familiegraf in Voerendaal.

Pierre Snijders

Jubileumboek 'De kerk in het midden'

De Sint Stephanuskerk meer dan zeven eeuwen in Wijnandsrade

De Sint Stephanuskerk vormt inmiddels al meer dan zevenhonderd jaar het middelpunt van de gemeenschap van Wijnandsrade. Dat heugelijke feit alsmede de veertigste verjaardag van de 'Vrienden van Wijnandsrade', die zich onder andere sterk maken voor het behoud van de karakteristieke schoonheid van ons dorp, grijpen wij aan om dit boek uit te geven, waarin de Sint Stephanuskerk centraal staat en vanuit een groot aantal invalshoeken wordt belicht.

'De kerk in het midden':

- een rijk geïllustreerd boek over de geschiedenis, het kerkgebouw en het interieur van 'de Sint Stephanus';
- met speciale aandacht voor de kerkklokken, het oude kerkhof en het Missiekruis, de patroonheiligen van Wijnandsrade en voor de pastoors, de koster en de geloofsgemeenschap van de Sint Stephanusparochie;
- met als toegift portretjes van de drie kapellen van het dorp (te weten: 't Sjtaveshuuske, de Mariakapel van de Vink en de Isidoruskapel van Swier);
- en met een aantal verrassende intermezzo's.

Jack Jetten, Jos L'Ortye, Wiel Oehlen

Sint Stephanuskerk (foto: Kirsti Heijnen).

De schrijvers v.l.n.r.: Jack Jetten, Jos L'Ortye, Wiel Oehlen (foto: Kirsti Heijnen).

Voorintekenen

'De kerk in het midden'; een rijk geïllustreerd boek van meer dan vijfhonderd bladzijden. Het verschijnt binnenkort. (Nadere informatie volgt).

U kunt nu al voorintekenen tegen een actieprij van € 25,-.

Voorintekenen is mogelijk tot 1 januari aanstaande. Daarna geldt een verkoopprijs van € 35,-.

Interesse?

Geef uw naam, adres, telefoonnummer en mailadres door aan:

Wiel Oehlen, Goswijnstraat 2, 6367 EB Voerendaal, w.oehlen@kpnmail.nl
(045 – 524 48 98).

Opstelwedstrijd 2022 om de 'Van der Zee Trofee'

Een 3D-museum in het kasteel van Wijnandsrade

De jaarlijkse opstelwedstrijd voor de pater Van der Zee Trofee heeft weer plaatsgevonden. Afgelopen mei kregen de kinderen van groep 8 van de Stefanusschool de volgende schrijfpdracht: *'Maak een plan voor het nieuwe 3D-museum in het kasteel van Wijnandsrade'*. Hierbij was de betekenis van 3D aangepast. De 3D's stonden voor duurzaam, design en dorp. Men is er nog op zoek naar een directeur en daarvoor is een prijsvraag uitgeschreven. De kandidaat met het beste plan mag zich de nieuwe directeur van dit 'denkbeeldige' museum noemen.

In het opstel mochten de kinderen zelf de plannen bedenken voor dit nieuwe museum, niets was hierin te gek. Integendeel, het was juist de bedoeling dat er originele ideeën werden bedacht, en daarin zijn ze zeker geslaagd! Er werd ook goed nagedacht over de 3D's en deze kwamen bij iedereen terug. Vooral de D van duurzaamheid kwam heel sterk naar voren.

Daarnaast had de jury aangegeven 'dat het je extra pluspunten zou opleveren als je ook de moeite deed om iets van de geschiedenis van Wijnandsrade erin te verwerken'. Hierin zagen we wat verschillen, bij sommigen kwam dit mooi terug, bij anderen wat minder.

Het niveau was in 2022 hoog, net als verleden jaar. Spannende, creatieve, verrassende en leuke verhalen waren het resultaat. De jury was diep onder de indruk!

Verantwoording van de Jury ~ Van der Zee Trofee 2022

Berekeningen

De jury heeft alle opstellen een rapportcijfer gegeven. De cijfers waar zij uit kon kiezen, waren van 0 (te slecht voor woorden) tot 10 (ongelooflijk goed voor iemand van groep 8).

Er zijn negen werkstukken ingeleverd. Deze zijn beoordeeld door vier juryleden. Het gemiddelde van de hele klas was een 7,5. Dat is iets lager dan verleden jaar, maar niet één van de kinderen had een onvoldoende! De toppers lagen dit jaar dicht bij elkaar. Maar er kon er maar één de beste zijn: dat opstel kreeg een 8,6.

Het winnende opstel is heel origineel, zorgt dat de bezoekers zelf actief kunnen deelnemen, door al fietsend door het museum te gaan en biedt iedereen de gelegenheid om een workshop te doen. Ook een stukje geschiedenis van Wijnandsrade is erin verwerkt.

De winnaar is:

Femke Habets

De jury van de opstelwedstrijd 2022 bestond uit: Esther Steins, Riek Meijers, Wilfried Dabekaussen en Nicolle Driessen.

***Namens de jury
Nicolle Driessen***

Prijsuitreiking door de voorzitter van 'de Vrienden' Wilfried Dabekaussen aan Femke Habets (foto: Nicolle Driessen).

W
ij
n
duurza a m
n
d esign
s
do r p
a
d
mus e um

Hallo ik ben Femke Habets, ik ben een echt Röatsjer meadje. Ik ben geboren en opgegroeid in Wijnandsrade. Ik bezoek graag musea.

Een museum moet wel aan bepaalde eigenschappen voor mij voldoen. Dus niet een doorsnee museum met een verzameling spullen en veel informatie. Ik vind het leuk om te horen dat er in Wijnandsrade een museum komt. Wijnandsrade is een bijzonder mooie plaats, rijk aan historie die verdient om vereeuwigd te worden in een museum. Het spreekt me vooral aan dat het geen standaard museum wordt en dat er rekening gehouden wordt met het 3D concept. 'Dorp, Design en Duurzaam'.

Het lijkt me daarom een geweldige uitdaging om directrice te worden van dit nieuwe 3D-museum in het kasteel van Wijnandsrade.

Ik zit vol met heel veel leuke ideeën om van dit museum, een museum te maken voor jong en oud. Kasteel Wijnandsrade wordt al jaren voor verschillende doeleinden gebruikt en is een echte publiekstrekker voor mensen van binnen en buiten Wijnandsrade. Een museum zal dat alleen maar vergroten.

Ik zal in het kort mijn ideeën toelichten: Als je het Museum inloopt, kom je in een wereld waar de tijd heeft stil gestaan. Daar wordt iedereen vriendelijk ontvangen en je entreebewijs, dat je zowel online als bij de kassa kunt kopen, wordt gecheckt. Je kunt ook inchecken door het scannen van de QR-code die op je entreebewijs staat. Iedereen kan kiezen wat hij of zij prettig vindt. Je loopt na het inchecken langs allerlei kraampjes waar je leuke, lekkere nostalgische dingen kunt kopen. Zoals nostalgisch snoepgoed en gebak. Maar ook souvenirs ter herinnering aan deze leuke dag. Het lijkt net of je op een markt bent zoals ze die vroeger hadden. Je kunt zowel aan het begin als tegen het eind van je tour iets kopen. Het beginpunt van het museum is tevens het eindpunt, waar je na

de hele tour ook weer uitkomt. Je loopt vervolgens een ruimte in waar allemaal fietsen staan. Niet zomaar fietsen. Fietsen die energie opwekken. Daarnaast krijgt iedereen een 3D bril en een koptelefoon op. Deze brillen en koptelefoons worden opgeladen door zonne-energie, wat weer duurzaam is. Er zijn koptelefoons voor volwassenen en kinderen. De informatie die ze door koptelefoons te horen krijgen is afgestemd op de leeftijd zodat het voor iedereen interessant, leuk maar toch begrijpbaar is. Voor minder valide mensen zijn er speciale plekken zodat ze dezelfde ervaring toch kunnen beleven.

Zodra iedereen heeft plaatsgenomen, kan de tour door de tijd beginnen. Je fietst weg van de nostalgische markt en je fietst door de tijd tot je in het heden bent. Je ziet Wijnandsrade veranderen met de tijd. Je ziet ook veel gebeurtenissen en evenementen en oude ambachten voorbijkomen die er nu niet meer zijn. Zoals motorraces die vroeger in het dorp waren. De manier van leven en eten is heel erg veranderd. In de film komen niet alleen dingen voor die er niet meer zijn, er zijn in Wijnandsrade ook veel dingen behouden die in het verleden zijn opgericht of gemaakt.

Wijnandsrade kent ook veel verenigingen. De Heemkundevereniging is daar een van. Dankzij hun kennis en medewerking hebben we deze tour door ons eeuwenoude dorpje met dat heel eigen Limburgse karakter kunnen beleven.

Het grappige is dat door de 3D bril je fiets ook verandert, terwijl je eigenlijk de hele tijd op dezelfde fiets zit. Je begint op een eeuwenoude fiets en eindigt op een elektrische fiets. Op deze manier kunnen mensen op een interactieve en interessante manier de geschiedenis maar ook het heden beleven en tegelijkertijd energie opwekken. Voor kinderen is dit ook heel interessant. Terwijl ze iets leuks doen, in dit geval fietsen, leren ze onbewust veel.

Als de tour is afgelopen ben je weer terug in het heden. De koptelefoon moet iedereen ophouden, de 3D bril kan af. Vervolgens stap je af van de fiets en loop je door naar een ruimte waar allemaal kunstenaars uit Wijnandsrade hun werk tentoonstellen. Kunst is heel divers: van schilderijen, fotografie, poëzie tot beelden. Van antiek tot modern design. Via de koptelefoons krijg je uitleg over ieder kunstobject. Een deel van de tentoonstelling bestaat ook uit kunst gemaakt van gerecyclede materialen. Het leuke is dat er ook een gedeelte is ingericht waar jong en oud van gerecyclede materialen zelf een kunstwerk kunnen proberen te maken. Misschien ontdek je dat er een ware kunstenaar in je schuilgaat.

Naast objecten is dansen ook een vorm van kunst. Als je met je koptelefoon de silent disco betreedt, merk je dat iedere beweging die je op de muziek maakt een ander licht, kleuren en beeld effect heeft (zoals

Wijnandsrade

vuurwerk, confetti, vallende sterren). Allemaal afgestemd op het liedje dat je hoort. Deze mooie beleving kun je vastleggen door middel van een foto of opname. Als je dat wenst, kun je dat aangeven en bij de uitgang ophalen tegen een vergoeding.

Dit mooie en leerzame avontuur sluiten we af met een indrukwekkende glijbaan. Mensen die dit niet kunnen, willen of durven, kunnen met de lift naar de uitgang. Zowel in de glijbaan als de lift ga je langs een mooie fotocollage van Wijnandsrade door de eeuwen heen. Om uiteindelijk weer bij de kraampjes uit te komen waar je begonnen bent. Waar je nog even kunt nagenieten of nog souvenirs kunt kopen.

Ik hoop dat deze ideeën jullie aanspreken en dat ik de directrice mag worden van een heel bijzonder en uniek museum, zodat ik samen met jullie mijn droom kan laten uitkomen.

Femke Habets

(foto: Nicolle Driessen).

DUURZAME EN MILIEUVRIENDELIJKE PRODUCTEN voor de doe-het-zelvers

Ruim assortiment glazen weck en inmaak potten

Zelf kaas, boter en yoghurt maken

Diverse glazen flessen en fermentatie flessen

Zelf fruit, groenten zuivel of vlees verwerken

www.natuurlijkerleven.eu

 Natuurlijker leven
Omdat het ook anders kan

E. Marell Verhuur

Evenementen-materialen

Terstraten 9, 6361 GJ Nuth Tel. 045 - 577 85 02

Professioneel
en betrouwbaar!

petit

• verbindt ••

• telecom • projectmanagement • IT oplossingen • domotica & beveiliging

Stationstraat 59 • 6361 BH Nuth • T 045 524 23 24 • petitverbindt.nl

RIJSCHOOLROGER

Staat al 10 jaar garant voor kwaliteit

- Rijlessen schakel
- Rijlessen automatisch
- Aanhangwagens binnen 1 dag
- Gratis introductieles Categorie B
- Theorielessen
- Erkend instructeur
- ADHD, Autisme en Faalangst
- Voorbereiding voor Rijtesten

WWW.RIJSCHOOLROGER.NL | T: 06 – 47 38 24 15

Het verhaal van 'het Bongard Bakhuis'

Het bakhuis, ontstaan en functie

Een bakhuisje is een afzonderlijk gebouwtje bij een boerderij, waarin boeren vroeger hun eigen brood bakten of veevoer kookten. Boerderijen in Limburg hadden meestal een L-, U- of carrévorm. De afzonderlijke ligging van een bakhuisje ten opzichte van de boerderij was uit voorzorg tegen brandgevaar voor het woonhuis en de andere bijgebouwen. Nadat het broodbakken steeds meer beroepswerk werd, raakten veel bakhuisjes in verval. In sommige streken begon dit proces al in de achttiende eeuw, in andere werden nog in de negentiende eeuw nieuwe bakhuisjes gebouwd (vaak volgens een vast ontwerp) en begon het verval pas in de twintigste eeuw. Soms kregen bakhuisjes een woonbestemming voor een vrijgezelle zoon, oom, knecht of opa en oma.

Ligging en streeknamen

Bakhuisjes bevinden zich verspreid over geheel Nederland. In Limburg worden ze bakhoes of bakkes genoemd. Afhankelijk van de vorm, de omvang en het deel van het land werd er niet alleen brood (en vla (vlaai)) gebakken, maar vonden er nog tal van andere activiteiten plaats. Het kwam zelfs voor dat de boerenfamilie 's zomers in het stookhuis van het bakhuis woonde, dicht bij het te bewerken land, maar ook opdat het grote huis schoon bleef.

De oppervlakte van een bakhuisje ligt tussen de 10 en 40 m²¹. Dit laatste had dan vaak een zoldertje voor opslag of duivenhok. De minihuisjes zijn aanvankelijk gebouwd in vakwerk, naderhand van baksteen, afgedekt met een pannendak (voorgeschreven vanwege brandgevaar) en een vloer van onbedekte grond of gestampte leembodem. De oven zelf had vaak een hoefijzervorm. Bakken en stoken gebeurde in dezelfde ruimte. Als de oven op temperatuur was, veegde de boerin de as naar de zijkant van de ovenruimte en legde de deegvormen erin. Sommige boerinnen bakten op een blik, anderen gewoon op de stenen ovenvloer.

Broodbakken deed men één keer per twee weken. De oven werd gestookt met sjanse². Wanneer de stenen aan de binnenkant van de oven wit waren, was de oven heet genoeg. Het brood was na een uur klaar, het

¹ Els Diederer, persoonlijke communicatie.

² Els Diederer: Sjanse, zijn takkenbossen, snoeihout van fruitbomen en dennen.

Wynant, stede

laatste kwartier konden de vla's (vlaaien) meebakken³. De bakhuisjes werden ook wel gebruikt om tabaksbladeren en bonen te drogen, de was te koken, groente en fruit in te maken, een deel van de slacht te doen en varkensvoer te koken in de 'zjwienepot'. In de schouw van 't sjoatoes (het stookhuis) hing men wel sijnke (hammen) en worsten te roken. Overigens kon dat ook in de boerderij. In de schoorsteen is daarvoor dan een speciaal luikje aangebracht. Als de werkdag voorbij was werd het sjoatoes een soort hangplek; een ontmoetingsplaats voor jongeren⁴.

Brood kan op verschillende manieren gebakken worden bv op platte, hete stenen of onder een bakstolp. De meest verspreide bakwijze is echter het bakken in een oven (*oave*). In Limburg gebeurde dat vaak in een bakhuis (*bakhoes*, *bakkes*), een klein, vaak kapelachtig gebouwtje, waarin zich de oven bevond. Veel boerderijen hadden zo'n bakhuis. Ook kwam het voor dat een aantal burens gezamenlijk gebruik maakte van een bakhuis. Het bakhuis kon een eindje van de boerderij of andere bewoning staan (mede vanwege brandgevaar), maar ook aangebouwd zijn aan de boerderij.

Start van de cascorestauratie.

³ Els Diederens: Na ongeveer een uur. Tijdens het laatste kwartier bakte de vlaai mee. Er bleef nog restwarmte over om b.v. kruiden, bonen, sijnke (hammen) en andere zaken te drogen.

⁴ De geschiedenis van bakhuizen (in Limburg), www.joostendevree.nl.

Het bouwen van een oven werd gedaan door daarin gespecialiseerde metselaars (ovenbouwers). De opening van de oven (*oavemoel*) was wel binnen in het bakhuis. Die opening was voorzien van een ijzeren deurtje. Dat deurtje bevond zich op werkhoogte. Door die opening werd de brandstof in de bakoven gebracht. De rook (*zjwaam, rouk*) werd ook via dat deurtje afgevoerd naar een schoorsteen (*sjouw*) die zich buiten het deurtje recht boven de opening bevond. Voor het deurtje van de oven was op de vloer een plek om na het stoken (*sjtoake*) de hete as bijeen te vegen en te laten afkoelen. Na reiniging van de oven na het stoken, werd het inmiddels in vorm gebrachte brooddeeg in de hete oven geschoven. Het deurtje werd zorgvuldig afgesloten om te voorkomen dat hitte uit de oven zou ontsnappen. De stook-en bakruimte waren dus niet gescheiden. De bodem van een oven kon direct op de grond gebouwd zijn, maar ook op een aantal draagbalken rusten, een eindje boven de grond. De ruimte onder de oven werd de ovenkelder genoemd.

Het bovengedeelte van de oven (*hemel*) was koepel- of (halve) peervormig om de warmte goed te verspreiden. Het gewelf bestond uit leem of (vuurvaste) stenen met daarop vaak een laag van ongebakken leem. De vloer van de oven was van baksteen of plavuizen. Omdat stoken met vuur gepaard gaat, was het van groot belang brand te voorkomen. De aanvankelijk van vakwerk opgetrokken bakhuisjes met strodak werden later meestal vervangen door brandbestendig materiaal: mergel- of bakstenen (soms *veldbrand*) en gedekt met pannen. Onder de nog bestaande bakhuizen in Zuid-Limburg staat even buiten Epen (Terpoorten) behorend bij Herberg de Smidse, een voorbeeld dat nog in gebruik is. Het is opgetrokken in vakwerk (met veldbrandstenen oven). Tegenover hoeve de Plei in Mechelen bewaart men nog een origineel vakwerkbakkes (niet in gebruik). Vakwerk wil zeggen, een opgetrokken houten skelet met tussen de vakken een houten vlechtwerk, bestreken met leem.

In het bakhuis vonden op donderdag de voorbereidingen voor het bakken plaats zoals het mengen van de ingrediënten voor het brood, het kneden en vormen van het deeg, het rijzen van het gevormde deeg, en het afkoelen van het gebakken brood. Vaak bevond zich in het bakhuis een grote, koperen ketel (*wesjkaetel, verkeskaetel*) met een inhoud van zo'n 200 liter, waarin de wesj (was), maar ook voer (kleine aardappelen, aardappelschillen, valfruit, plantaardig huishoudafval) voor de varkens werd gekookt. Vrijdag was algemeen bakdag.

Het gebruik van bakhuizen voor het bakken komt sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw nauwelijks nog voor. Bakhuizen zijn dan ook vaak in

onbruik geraakt, vervallen en afgebroken. De laatste jaren worden de overgebleven bakhuizen beschouwd als cultuurhistorisch erfgoed, gerestaureerd en als een toeristische bezienswaardigheid gezien. Vele zijn verbouwd tot vakantiehuisje⁵ Ook wordt in sommige bakhuizen demonstraties over de verschillende functies van het bakhuis in vroegere tijden gegeven, zoals kneden van het deeg, stoken van de oven en bakken van brood (en pizza)⁶.

Diverse heemkundeverenigingen initieerden een herbouw of restauratie van een bakhuis en houden bakdemonstraties (Schin-op-Geul, Simpelveld, Welten)⁷.

Den Oude Bongaert op kadasterkaart Swier (detail) in 1832.
Witte pijl wijst naar bakhuis van 30 m².

Uit het gepubliceerde onderzoek van Els Diederer in 2017 over ‘bakkesse in Zuid-Limburg’ is gebleken dat in de vroegere gemeente Wijnandsrade met de bijbehorende dorpen Wijnandsrade, Swier, Laar, Vink, Brommelen en een gedeelte van Aalbeek in 1840 in totaal 20 bakhuizen stonden. De gemeente telde toen 470 inwoners in 81 huizen. Ongeveer één op de 4

⁵ Els Diederer: Vele zijn veranderd in een vakantiehuisje of dienen als berghok of garage.

⁶ Nederlands bakkerijmuseum, bakkerijwiki.nl.

⁷ Els Diederer, persoonlijke communicatie.

huizen had dus een eigen bakhuis. In de rest van Limburg was dat gemiddeld één op de twee á drie. Er zal vermoedelijk een flink aantal werknemers hebben 'meegebakken' op de grote boerderijen. De meeste woningen lagen in Swier, daar stonden tevens de meeste 'bakkesse', welgeteld zeven, inclusief de beide hoeves Bongard en in Brommelen. De losstaande gebouwtjes bij de boerderijen hadden een eigen kadastrummer, daarvan weten we plaats en afmeting. Onder meer tegenover het kasteel stond een bakhuis van 30 m²; bij hoeve Te Velde (beide met eigenaar Ferdinand van Bongart) een bakhuis van 30 m². Nietese (Nijthuizen) (eigenaar Villers-Masbourg) had een bakhuis van 65 m²; De Bongaert (eveneens eigenaar Ferdinand van Bongart) een bakhuis van 95 m² (vermoedelijk een combinatie met schuur) en bij den Oude Bongaert (pachter Lortye) stond een 'oven' van 30 m²⁸. Er zijn op dit moment in en rond Swier nog maar vier bakhuizen over t.w. een op de Vink, een bij de Oude Bongaert, een in Swier en een in Brommelen.

Situatie na de restauratie.

⁸ Els Diederer, Het bakhuis in Zuid-Limburg, Historische en heemkundige studies Geuldal, 2018.

Het 'Bongard Bakhuis'

In 2020 kreeg het bakhuis bij de Oude Bongard in Wijnandsrade nieuwe eigenaren. Eerst werden de schuren en stallen van de boerderij omgebouwd tot een woning met multifunctionele bestemming. Het bakhuis maakte onmiskenbaar deel uit van de sfeer van het gehele pand met haar prachtige met rozen begroeide voorgeveltje, maar het stond op instorten. Er had in de jaren 50 van de twintigste eeuw brand gewoed aan de binnenkant, de oven was verdwenen.

Met subsidie van de Provincie Limburg (vanuit het programma 'archeologie en klein Limburgs erfgoed') werd een start gemaakt met de casco-restauratie, met Ingrid Beckers als architect. Het bakhuis bleek er in zijn totaliteit veel slechter aan toe te zijn dan aanvankelijk werd ingeschat. Naast een zeer grondig herstel van de muren moest al het houtwerk, inclusief de grote balken, worden vervangen. Het zoldertje werd, noodgedwongen met nieuw hout, weer op precies dezelfde plaats teruggebracht. Zo veel als mogelijk originele elementen zijn hergebruikt of waar mogelijk vervangen door originele elementen. Voorbeelden zijn de oude dakpannen en de oude beslagen van de oude voordeur. Voor de overige draaiende onderdelen is passend beslag gebruikt.

De oude rozenstruiken naast de voordeur zijn gekoesterd, hebben de restauratie gelukkig overleefd en zullen hopelijk volgend jaar met hun prachtig rode bloemen de voorgevel weer sieren.

Maria van Gessel (tekst en afbeeldingen)

In den Haversack
Putstraat 58
6361DK Nuth

06-51324571
info@haversack.nl
www.haversack.nl

Luijten GROEP

luijtengroep.nl

Alles in één hand, dat ontzorgt!

Luijten Groep is een dynamisch en energiek bedrijf, dat bestaat uit een team met groene vingers, harde werkers en knappe koppen. Sinds de oprichting in 2003 hebben we al menig project met plezier mogen ontwikkelen, uitvoeren en onderhouden.

Luijten Groep staat voor totale ontzorging van onze opdrachtgevers. We bundelen onze krachten, werken samen en combineren de beste diensten van onze bedrijven zodat we van ontwikkeling tot advies en van uitvoering tot nazorg een maatwerk totaalpakket kunnen bieden. Samenwerking versterkt! Luijten Groentechniek BV, Equipment Service Zuid BV en Greenspot & Co BV bundelen haar talenten in Luijten Groep!

Luijten Groentechniek

- Design & Construct
- Tuin aanleg en onderhoud
- Openbare ruimte
- Landschap beheer
- Grondverzet
- Boomverzorging
- Gladheidbestrijding
- Reinigingstechniek

Equipment Service Zuid

- Inkoop, verkoop en verhuur materieel
- Onderhoud en reparatie van alle merken machines
- Grondverzet
- Transport
- Groenvoorziening en cultuurtechniek
- Kleinmaterieel
- Infra en bouwtechniek
- Reinigingstechniek

Greenspot & Co

- Design & Construct
- Natuurlijk spelen
- Sport & adventure
- Beleef en beweegruimte
- Participatie
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Thermiekstraat 21 | 6361 HB Nuth | +31 (0)45 565 0711 | info@luijtengroep.nl

Voor een
verzekerd
bestaan...

VERZEKERINGEN
HYPOTHEKEN
PENSIOENEN

Zonnebloemenactie

Onder het motto 'Een zonnetje in huis' teelden plaatsgenoten Mathieu Snijders en Louis Cordewener dit jaar op de vruchtbare bodem van Wijnandsrade duizenden zonnebloemen, daarbij geholpen door de vrouw van Louis, Finy Cordewener-Habets en door Wally en Fien Simons uit Swier. De boeketten hebben daarna gratis hun weg vonden in het dorp (en daarbuiten).

Zomaar een aardigheidje, dat bijzonder op prijs werd gesteld. Ook door enkele bezoekers van kasteel Wijnandsrade, onder wie de bekende politicus Gerd Leers.

De redactie

V.l.n.r.: Gerd Leers, Louis Cordewener, Har Daemen en Bert Rademakers.

Het kunstdomein van Anja Smeets

Wie vanuit Bommelen naar Laar en Hellebroek loopt of rijdt, passeert links een weg die het veld in loopt. Een klein stukje deze landweg in, ligt links het domein van Anja Smeets en Pierre Kremers. Samen maken ze dit domein tot een levendige plek. Anja heeft hier haar atelier, waar ze onder andere schildercursussen geeft en zelf schildert. Ik bezocht haar op een mooie dag in augustus en ze vertelde enthousiast en breeduit over alle activiteit in dit rustig gelegen landgoed.

Anja Smeets.

Tekenen en schilderen deed Anja altijd al graag. Toen ze 16 was, wilde ze eigenlijk al naar de kunstacademie. Dat lukte toen niet direct. Ze ging toch naar Maastricht en begon er een eigen winkel in tweedehands kleding 'The Pink Panther'. Die winkel lag toevallig wel in de buurt van de kunstacademie. En toen het met de kleding niet meer zo goed liep, begon ze met het verkopen van materialen voor de studenten van de kunstacademie. Nu was het eigenlijk nog maar een kleine stap om toch een opleiding te gaan volgen aan de academie voor beeldende kunsten.

Anja koos voor de opleiding tot docent beeldende vorming. Ze kreeg er les van onder andere Han van Wetering. Hij is bij velen bekend van de kleurige en fantasievolle beeldengroep op het Vrijthof in Maastricht: 't

Zaat Herremenieke'. Schilderen leerde Anja onder andere van de Heerlenaar Bert Mullenders. Echt heel inspirerend vond ze de lessen kunstgeschiedenis van Natascha Bär. Die lessen zou ze het liefst zijn blijven volgen, als ze niet besloten had om aan het einde van het vierde jaar te stoppen met de opleiding. Voor haar gevoel stonden de lessen op dat moment haar eigen ontwikkeling in de weg.

Bovendien werd het een beetje te veel: lessen volgen, winkel draaiende houden en Anja was inmiddels zelf al begonnen met het geven van cursussen. Achter haar winkel gaf ze lessen tekenen en schilderen en lessen boetseren. Later deed ze dat in een deel van haar eigen woning. Ze ging ook naar bedrijven toe en huurde ruimtes, bijvoorbeeld een harmoniezaal in een dorp of een ruimte in het CBS-gebouw. Daar ging ze dan heen met haar auto volgeladen met materialen.

Intussen leerde Anja Pierre Kremers kennen. Pierre woonde in Brommelen en toen het wat begon te worden tussen hen, kwam Anja bij Pierre wonen. Pierre was politicoloog en gaf sociologie op de Fontys Hogeschool en maatschappijleer en geschiedenis op de Groenewald Scholengemeenschap in Stein. Hij had zelf het oude huis in Brommelen verbouwd met daarbij een ruimte die gebruikt werd als studiebegeleidingscentrum. Met de komst van Anja wordt er in een van de ruimtes ook een atelier ingericht. Samen verbouwen en bouwen ze verder aan de locatie in Brommelen.

Samen maken ze ook gekke dingen, vooral buiten in de tuin. Zo zag ik iemand met een gele kano door de bomen peddelen, een vrouw op een bankje en een oude Engelse telefooncel. Hier moet ik misschien ook vertellen dat Anja en Pierre ieder jaar een echt muziekfestival organiseren op hun landgoed. Het heet Brommelpop en werd in juni dit jaar voor negende keer gehouden. Het is een mini-Woodstock met verschillende podia en zelfs verschillende campingterreinen. Muziek is een tweede gezamenlijke passie van Anja en Pierre. Bij iedere nieuwe editie van Brommelpop is er ook wel een verrassend nieuw kunstwerk in de grote tuin te zien.

In de wintermaanden is het trouwens ook niet stil bij hen. Dan is er drie of vier keer per jaar binnen een open podium waar bandjes optreden en waar zo'n honderd bezoekers een gezellige avond hebben. Voor die activiteiten is er ook een café in een van de ruimtes ingericht; een privé-café, dus niet om zomaar eens binnen te stappen. Op de bovenverdieping heeft Anja nu haar atelier, waar ze ook schildercursussen en boetseerworkshops geeft.

Wynant, stede

Haar schildercursussen zijn voor volwassenen en beginnen meestal met twaalf lessen. In deze lessen reikt Anja allerlei materialen en technieken aan waarmee de cursisten kunnen experimenteren. Ze ontdekken dan tegelijk wat ze zelf willen; wat ze leuk vinden en of ze zich verder willen ontwikkelen in het schilderen. Daarna wordt de begeleiding persoonlijker en ondersteunt Anja iedere cursist individueel in zijn of haar ontwikkeling.

(foto: Anja Smeets).

Boetseren biedt Anja alleen aan als workshops van twee dagen. De eerste dag om iets te maken en de tweede dag – een week later, als het werkstuk gedroogd is – om het af te werken en eventueel te beschilderen. Ze ontvangt ook wel eens groepen, vaak als teamdagen. Laatst waren er vierentwintig politiemensen voor zo'n teamdag. Anja gaf elk een minidoekje en diverse materialen, met de vraag daarop iets te maken waarin eenieder zichzelf herkent, maar waarin ook de anderen de maker kunnen herkennen. Van alle minidoekjes werd daarna één groot doek gemaakt, dat straks een plaats zou kunnen krijgen in een van de teamruimtes van het politiebureau.

Anja wil mensen dingen laten ontdekken en hen inspireren. Zeker als mensen zeggen: 'ik kan niets' is de uitdaging groot om bij hen een knop om te kunnen zetten, waardoor ze hun creativiteit ontdekken. Dat is inspannend en kost veel tijd en energie. Hoewel Anja zelf ook schildert, raakt dit door de cursussen soms wat op de achtergrond. Maar het lesgeven doet ze graag, het geeft haar voldoening én ze wil ook graag geld verdienen; ze is immers altijd zelfstandig geweest.

(foto: Anja Smeets).

Door de cursussen is de ruimte in haar atelier voor eigen werk beperkt. Tijdens de coronaperiode lag het lesgeven echter een tijdje stil. Dit bood Anja de gelegenheid om zich weer eens volop te kunnen concentreren op haar eigen werk. Ze kon haar werk laten liggen in het atelier en eraan werken wanneer ze wilde. Groot werk wilde ze maken, maar het probleem daarmee is dat je dat moeilijk kunt bewaren en transporteren voor een expositie. Ze ging aan de slag met lange stroken linnen en bewerkte ze met verf en voegde er allerlei materialen aan toe, als een collage. Ze experimenteerde; soms met succes en soms niet. Uiteindelijk kwam er iets

Wynant, Stede

goeds. De stroken hing Anja naast elkaar aan één losse zijde van een oude schilderijenlijst. Zo konden deze grote werken opgehangen worden én goed vervoerd worden voor een expositie.

Regelmatig exposeert Anja haar werk. Recent nog in de foyer van het Parkstad Limburg Theater in Heerlen. Hier toonde ze een reeks schilderijen en beeldjes. Ze gebruikt altijd acrylverf, 'olieverf is prachtig, maar het droogproces duurt te lang en daarvoor heb ik geen geduld'. De werken zijn abstract, maar wel met hier en daar herkenbare elementen, zoals een dorpje of een mensfiguur. Soms in pasteltinten, soms in krachtige basiskleuren. Dat hangt een beetje af van haar stemming tijdens het werken. Het liefst werkt Anja met een sponsje, 'bijna alsof je met je handen werkt', en anders met een paletmes op doek en heel veel verf. Anja maakte ook een mooie serie van musici. Helemaal in zwart-wit. Ze belicht daarin de intieme band tussen de artiest en zijn of haar instrument; al het andere verdwijnt in het donker van de omgeving. Je ziet hoe beide één worden en hóórt hen bijna spelen. Anja maakte ze met in het achterhoofd het plan om ze te exposeren tijdens muziekevenementen, bijvoorbeeld op de Bluesnight in het Parkstad Limburg Theater. Ze is een groot liefhebber van blues en van dit muziekevenement.

(foto: Anja Smeets).

Er gebeurt dus veel in deze wat verscholen hoek van Bommelen. Van tijd tot tijd is het er druk en levendig, zeker tijdens het festival en de open podiums, maar toch blijft het kleinschalig en eigenlijk ook besloten. Je moet je aanmelden als je wilt komen en als er plaats is ben je welkom. Voor de schilderlessen van Anja is de locatie juist een oase, waar je jezelf in alle rust kunt concentreren en je talenten kunt ontdekken en ontwikkelen.

Voor informatie: Facebookpagina 'StudioBommelen/Atelier'.

Rob Kooiman

**AAN DE
MEULE**
RESTAURANT

DIT IS DÉ KRACHT VAN FRISSEN

TUIN&PARKMACHINES

VEEGMACHINES

INDUSTRIEMACHINES

REINIGINGSMACHINES

mens. kennis. machines.

Frissen Groen Techniek B.V.
De Valkenberg 15 | 6301 PM
Valkenburg aan de Geul
+31 (0)43 - 60 89 200
www.frissen-groentechniek.nl

FRISSEN
GROEN TECHNIEK

Gemengd Nieuws

Wijnandsrade 12 april 1960

Bij het spitten ontdekte de heer Wimmers een hazenlager, waarin zich behalve de moeder-haas maar liefst zes jonge (paas)haasjes koesterden. Of de hazen van tegenwoordig minder schrikachtig zijn dan die van vroeger, is nog niet door de deskundigen uitgemaakt. In ieder geval bleken de hazen op het erf van de heer Wimmers op de Nieuwe Bongard niet erg bang uitgevallen. Moeder haas had haar grut op nauwelijks tien meter van de boerderij ter wereld gebracht.

Wijnandsrade, 29 oktober 1887

Het zesjarig zoontje der wed. Lindelauf te Wijnandsrade is in een onbewaakt oogenblik in een ketel kokend water gevallen, tengevolge waarvan het daags daarna overleed.

Maria Lucia Hubertina Lindelauf-L'Ortye was de weduwe van Mathijs Lindelauf, die hoofdonderwijzer in Wijnandsrade was geweest en was gestorven op 15 juni 1885. Zijn graf is op de kerkelijke begraafplaats bewaard gebleven. Het overleden kind was hun oudste zoon en heette Andreas Mathias Lindelauf (1882-1887) Het gezin woonde op de boerderij van de fam. L'Ortye op de Vink.

Wijnandsrade 22 november 1898

WIJNANDSRADE, 22 Nov. Door de tooneelclub *Vriendenkring* met medewerking der Fanfare *St. Cecilia* zal met de aanstaande St. Stephanus-kermis eene groote tooneelvoorstelling met concert gegeven worden. Als hoofdstuk zal het bekend drama van den eerw. Pater Kerkhofs „Het Huis van Valkenburg” opgevoerd worden.

Wijnandsrade 24 december 1898

Groote Tooneelvoorstelling,
ter gelegenheid der St. Stephanus-kermis
te Zwiër-Wijnandsrade,
op **DINSDAG 27 DEC. 1898,**
te geven door de
Tooneelvereniging Eendracht maakt Macht,
onder medewerking van den Heer
A. SCHM. te Valkenburg,
in de welingerichte zaal van den Heer JAC.
ERENS, te Zwiër.

PROGRAMMA.

Der blaue Anton, Humoristisches Cos-
tüm Couplet, door den Heer A. S.

De Nihilistische Samenzwering,
kluchtspel in 2 bedrijven.

Personen: Jan, Gerard, Henri en Piet, kan-
toorbedienden; Ezel, rentenier; Geert, zijn
knecht.

Laatste Souvenir, komische Scène,
door den Heer J. W.

Ook een lieve Jongen, komische
Scène, door den Heer M. T.

Dat weten wij niet zoo precies,
komisch Duet, door de Heeren A. M. en A. H.

Hans Dussel op het Gemeentehuis,
Blijspel in één bedrijf, door J. H. Holtrop.

Personen: De Burgemeester van Rabagas,
De Gemeenteveldwachter, Hans Dussel, Anna
Sok, zijne Moeder, Hendrik Niemand, de Oom
van Hans Dussel.

Das erste Sönnchen, Original Couplet,
door den Heer A. S.

Der schneidige Stanislaus, Couplet,
door den Heer J. W.

Ik lach me Ziek, Komisch Duet, door
den Heer A. S.

Ach Sie knutschten Sieh, Humor-
istisches Walzerlied, door den Heer J. V.

Eerste rang 30 cent. Tweede rang 20 ct.

President, AUGUST MUIJLKENS.
Secretaris, AUGUST HAZEN.
Penningmeester, JOZEF VORAGEN.

Aanvang 5 uur nam.

Wijnandrade 22 augustus 1898

Wijnandsrade 3 juli 1985

Pater Jan van der Zee (59) van de paters Oblaten uit Ravensbosch is benoemd tot nieuwe pastoor van de parochie St. Stephanus uit Wijnandsrade.

Hij volgt daarmee de onlangs overleden pastoor Jan Zinken op. De officiële installatie wordt pas verwacht in september. Pater Van der Zee werd geboren in Maastricht en is al ruim veertig jaar bij de paters Oblaten in Ravensbosch. Het is de eerste keer dat hij pastoor van een parochie wordt.

Wijnandsrade 24 februari 1962

Na langdurige discussies heeft de gemeenteraad van Wijnandsrade tijdens de begrotingsvergadering vrijdagavond besloten de jaarlijkse subsidie-uitkering aan de kerkgenootschappen dit jaar op te schorten naar een later tijdstip. De raadsleden kwamen tot dit besluit omdat volgens hen

pastoor Vincent Meys van de St. Stephanusparochie zich niet gedragen heeft, zoals een parochieherder betaamt. Het raadslid Jos Houben bracht het gedrag van de 55-jarige pastoor ter sprake. In een emotioneel geladen betoog luchtte hij zijn hart. Het opvallend gedrag van de pastoor was een doorn in het oog van de heer Houben. Het feit, dat de pastoor zich niet al te lovend over de landbouwers van Wijnandsrade zou hebben uitgelaten had het raadslid erg gekrenkt. De pastoor zou namelijk de landbouwers als „stomme koeien" betiteld hebben. Dit nam de heer Houben niet. Hij wenste derhalve de zaak uitgezocht te zien.

Voorts somde hij een aantal gebeurtenissen in het dorp op, waarbij de pastoor zichzelf in opspraak zou hebben gebracht. Er moet werk van worden gemaakt. Wij moeten ons wenden tot het bisdom", meende het raadslid. Het raadslid Eurlings sprong voor de parochieherder in de bres. Hij wilde er geen politieke kwestie van maken. „Dit moet het kerkbestuur zich aantrekken. Wij hebben geen bewijzen in handen omdat wij er slechts van horen zeggen van op de hoogte zijn gekomen", was hij van oordeel.

Wijnandsrade 3 mei 1981

Koster Emiel Coenen van Wijnandsrade heeft tijdens een sobere mis het feit herdacht dat hij veertig jaar koster is van de parochie St.-Stephanus in Wijnandsrade.

Veertig jaar geleden nam Coenen deze taak van zijn vader over. Het geslacht Coenen vervult in Wijnandsrade al sinds 1715 het kosterschap. Pastoor Zinken huldigde de jubilaris zaterdag in zijn toespraak tijdens de mis. Na afloop van de eucharistieviering werden alle aanwezigen in de gelegenheid gesteld om de jubilerende koster te feliciteren. In het „dagelijks leven" is de heer Coenen ambtenaar van de burgerlijke stand in de gemeente Wijnandsrade.

advies - beheer - beleggingen - taxaties

WRM makelaars.nl

Zinkenstraat 33 | 6363 EG Wijnandsrade
Tel. 045 - 5650594 | wrn-realestate@hetnet.nl

De misdienaars kwamen de jubilerende koster feliciteren.

Wijnandsrade 19 maart 1942

Iedere dame kent dat zegevierend gevoel, wanneer zij een mooi nieuw japonnetje heeft gekocht. Het gaat tegenwoordig wel wat vlotter met de aankoop, maar misschien is deze aankoop toch ook geschied na veel passen en kijken. Eindelijk is dan de keuze bepaald en de dame verlaat den winkel in de zekerheid, dat van de hele collectie geen enkel japonnetje in de hele winkel haar beter staat.

Met zo'n soort gevoel is mej. S. uit Wijnandsrade uit een van de Heerlense winkels gekomen, een pakje, waarin een japonnetje van den prijs van ongeveer veertig gulden zat, onder de arm. Bij het station moest zij eens even in het handtasje kijken en om een hand vrij te hebben hing zij het pakje met de nieuwe mooie aanwinst aan het hek bij de tramhalte, De tram kwam. Zij stapte in en ontdekte op Heerlerheide, dat het pakje met japon nog aan het hek moest hangen. Dat hoopte zij tenminste, maar het was natuurlijk niet waar. Dus volgde aangifte bij de politie en deze zal nu uitzoeken wie het pakje gevonden en/of heeft meegenomen.

NB. Hoe dit is afgelopen heeft niet in de krant gestaan. Het is inmiddels meer dan 80 jaar geleden en de mode heeft sindsdien niet stilgestaan. Het japonnetje zal die jaren niet hebben overleefd.

Wijnandsrade 6 juli 1971

De vijver in Wijnandsrade grenst voor een groot deel aan het kerkhof naast de parochiekerk en daarom gebeurt het niet zelden, dat vissers het grasveld van de laatste rustplaats als stekje gebruiken. Dit werd de Parochiegeestelijkheid te gortig.

Ze besloot daarom de bezoekers schriftelijk te verbieden vis- en speelactiviteiten op de gewijde grond te ontplooiën. Alleen de formulering van het verbod viel nogal ongelukkig uit, zoals de foto bewijst. Toch hoopt de geestelijkheid dat het helpt en dat de aanplanting op het kerkhof niet langer vernield wordt door de vrijetijdsbesteding van de vis- en speellustige Wijnandsradenaren.

Het bord met de opvallende tekst bij het kerkhof.

Uit het archief van Jack Jetten

Wijnandsrade in 2060, 01

‘De Vrienden’ bestaan inmiddels alweer veertig jaar. Om precies te zijn sinds 22 december 1981, toen bij notariële akte ‘De stichting Vrienden van Wijnandsrade’ werd opgericht. U hebt nog een aantal activiteiten tegoeed, waarmee wij feestelijk bij dat jubileum zullen stilstaan (maar daarover later meer).

Geïnspireerd door dat getal ‘40’ publiceerden wij in de vorige twee bulletins enkele prikkelende bijdragen, waarin niet zoals te doen gebruikelijk veertig jaar *achteruit* maar veertig jaar *vooruit* werd gekeken. Ook in dit bulletin treft u enkele kijkjes in de toekomst aan.

Het welkomstfeest

Oudenboschstraat 28, 2062

Met haar blik op de modder, zette ze de schop in de grond. Nog een half uurtje voordat het zou gaan regenen, of misschien zelfs hagelen. Het weer zou in ieder geval omslaan was de voorspelling, met kans op nachtvorst. Eindelijk weer eens nachtvorst. Het zou wat zijn om morgenochtend de rijp op het gras te zien terwijl de mist langzaam wegtrok. Schaatsen op de kasteelvijver zou er dit jaar waarschijnlijk, net als de afgelopen jaren, niet inzitten. Maar toch, de prikkend koude ochtendlucht in de neus was al winter genoeg voor haar.

Maar nu eerst even volhouden en de laatste wilde bramen uitsteken voordat mam thuis zou komen. Toen ze klein was, nu veertig jaar geleden, kon ze haar moeder horen vloeken als ze de lange stekelige stengels probeerde uit te graven die steeds meer van de tuin overnamen. Meestal nam haar vader het dan al snel over met meer geduld en minder temperament. De afgelopen jaren waren de bramen en de brandnetels teruggedrongen zoals overal in Nederland, maar er bleven er altijd wel een paar over.

Met de laatste stengels uitgegraven, rustte Cato uit op de veranda van het gastenhuisje. Het uitzicht vanaf de achtertuin was veranderd sinds haar jeugd, maar nog steeds prachtig. De wei vol dieren, waarin Piet Vaessen gemoedelijk rondscharrelde toen ze nog maar een baby was, had plaatsgemaakt voor de nette rijen van de dorpswijngaard. Het nog jonge bos erachter was vijf keer zo groot geworden sinds de herbepantingen vijftientig jaar geleden en zat vol met dieren. Het bleef een bijzonder gevoel dat zij hier nu zelf woonde, met haar eigen gezin en kinderen.

Cato ademde de frisse lucht in en genoot van de rust. Geen vliegtuigen of auto's, alleen vogels en af en toe wat kinderen of wandelaars. Als student vond ze het dorp te saai en verruilde ze de rust graag voor de gezelligheid van Utrecht. Maar hoe vaker ze terugkwam in haar geboortedorp, hoe meer ze de rust wist te waarderen. Utrecht groeide met het verschuiven van de Randstad uit tot een mierenhoop, terwijl Wijnandsrade sinds de sluiting van het vliegveld alleen maar rustiger werd. In veel opzichten leek de jeugd van haar kinderen op de jeugd van haar ouders in de jaren '80.

Wynant, Stede

Veel buitenspelen, overal naartoe fietsen en rijpe aardbeien en frambozen naar binnen proppen in de zomer.

Het polsbandje piepte; een bericht van Sien dat ze er bijna was en of ze nog vlaai moest ophalen bij bakkerij 't Bakkes'. Ondanks internationale faam als culinair recensent, kon er volgens haar jongere zus niets tippen aan de versgebakken vlaai van de kleine bakker bij de dorpsbasisschool. Het was de enige bakker in Nederland die op hout stookte en de vlaaien waren niet aan te slepen. Alleen hier kende ze de donkerkrokante korstjes nog van vlaai uit de houtoven nu alles verder elektrisch was.

'Ik heb al besteld voor morgen, kom nou maar', stuurde ze terug. Hopelijk schoot ze een beetje op. Zelf had Cato het laatste deel van de reis met de fiets afgelegd. De tunnel van de Autotron ging tot Geleen, dus daar moest ze de zelfbesturende auto gedag zeggen en verder met de deelfiets. Nu zat ze hier zonder vervoer met een waslijst aan boodschappen voor morgen. Het was niet elke dag dat je moeder tachtig werd en ze verwachtte een flink aantal gasten. Niet dat mam daar iets vanaf wist, voor zover zij in de gaten had, werd het een kleine familiebijeenkomst.

Nog een paar piepen achter elkaar. 'We zijn aan wal en komen nu naar het zuiden', stuurde pap. 'Heb het vasteland na al die jaren toch gemist.' Cato lachte snuivend. Zelf werd ze al zeeziek na een kwartier op zee, dus een wereldreis op een boot was zo ongeveer het laatste waar ze zin in had. Toch waren pap en mam nu wel echt oud aan het worden en de laatste keer dat ze elkaar spraken leek vooral mam erdoorheen te zitten. 'Ik ben ook geen achtenzeventig meer' had ze gezegd met lachende rimpels. Misschien werd het tijd voor hen om niet meer terug te gaan naar de boot. Om thuis te komen en te blijven. Maar hoe begin je zo'n gesprek met stronteigenwijze ouders?

Eerst snel de handen wassen, het gastenverblijf klaarmaken en dan zou Mats ondertussen wel thuiskomen met de kinderen en Sien de accu aan de laadlantaarn hangen. 'Eindelijk weer iedereen bij elkaar', lachte ze tegen de eerste natte sneeuw.

Karien Goessens-Schrijen

Als je dit leest, heb je de eerste stap naar morgen al gezet.

Wij zijn KEMBIT. IT-alleskunnners op het snijvlak van innovatie en IT zekerheid. Je kent ons werk vast onbewust van de momenten dat artsen jouw medisch dossier veilig raadplegen. Of van de Wi-Fi op openbare plekken die gewoon veilig én snel is. Heb jij een IT-uitdaging? Zet dan direct je tweede stap via kembit.nl en vorm morgen. Vandaag.

KEMBIT vormt morgen. vandaag.

L'Ortye

TUIN • DECO • BOUW

Like us on

lortyetuin.nl

- SIERBESTRATING
EN NATUURSTEEN
- GRINDSCHERMEN
EN SCHANSKORVEN
- KUNSTSTOF SCHUTTINGEN
- TUINHUISJES EN TUINHOUT
- ZAND, GRIND, SIERSPLIT
EN TEELAARDE
- KERAMISCHE TEGELS
(BINNEN EN BUITEN)
- TUINMEUBELEN
- PARASOLS
- TUINVERLICHTING
- TUINDECORATIE
- VERANDA'S
- KUNSTGRAS
- VLONDERS
- EN MEER ...

L'Ortye - Tuin Deco Bouw

**Thuis in
Tuinen...**

L'Ortye Tuin-Deco-Bouw • De Kouwen 1A • 6433 KG Heerlen Noord (Hoensbroek)
T 045 - 528 02 02 • F 045 - 523 33 20 • Parkstad 8519 • E info@lortyetuin.nl

Santiago de Compostella

‘Si Dieu le veut’

In het noordwesten van Spanje ligt de stad Santiago de la Compostella, een drukbezocht bedevaartsoord opgedragen aan de apostel Jacobus. Volgens een legende zou zijn graf zich al hier bevinden. Zijn stoffelijke overschot zou, nadat Jacobus in Judea was onthoofd, in een stenen boot zijn gelegd, waarin twee discipelen van hem meereisden. De boot bereikte vanzelf de Gallische kust, waarna zijn overblijfselen hier in het gebergte van Librédon zijn begraven, alwaar later een imponerende basiliek is gebouwd.

Bij archeologische opgravingen in het midden van de vorige eeuw werd in deze omgeving een Romeinse necropool gevonden. (‘Necropool’ is het Grieks voor ‘dodenstad’ het woord wordt vooral gebruikt voor begraafplaatsen nabij het centrum van oude beschavingen. Zo had elke Romeinse stad een necropolis buiten haar muren liggen).

De Heilige Jacobus is de patroonheilige van Santiago de la Compostella (en daarnaast onder andere van Spanje en van Galicië). Compostella is in de loop der eeuwen uitgegroeid tot een van de belangrijkste christelijke bedevaartsoorden.

Bijna nog beroemder dan Santiago de la Compostella zijn de vele drukbezochte voet- en fietstochten die vanuit heel Europa naar dit bedevaartsoord leiden. Jaarlijks vinden ontelbare pelgrims hun weg naar de stad en in het bijzonder naar de basiliek van de Heilige Jacobus. Ook vanuit Nederland.

En ook Wijnandsrade telt diverse mensen die in de loop der jaren te voet of per fiets op pelgrimage zijn gegaan. Een van hen is plaatsgenoot Willem Lenoire, die de voettocht twee keer heeft afgelegd; in 2005 vanuit Saint Jean Pied de Port en in 2009 vanuit Porto. Daarnaast heeft hij twee keer als vrijwilliger gewerkt in de ‘refugio’ (oftewel de ‘overnachtingsplek voor pelgrims’) te Bordeaux.

Het pelgrim zijn heeft op hem een diepe en blijvende indruk gemaakt. Jaren later voelde hij dat hij die indruk moest proberen uit te drukken in steen. Willem is in zijn vrije tijd een fervent beeldhouwer en letterhakker. Alhoewel hij die afbeeldingen oorspronkelijk voor zichzelf had gemaakt, heeft hij op een gegeven moment besloten ze te schenken, zodat hij ze kon delen met anderen.

Wynant, stede

Willem Lenoire licht toe: 'Op de tweede dag van mijn wandeltocht naar Santiago de Compostella zag ik in de verte een aantal pelgrims stilstaan en naar iets kijken. Daar aangekomen merkte ik dat zij keken naar een gedenkkruis met daarop een foto van een Japanse vrouw. Zij was op die plek overleden. Iedereen was in gedachten verzonken en het was er muisstil. Sommigen lieten een traan. Op zo'n moment realiseer je je dat zij geen afscheid heeft kunnen nemen van haar dierbaren en dat dat jou ook kan overkomen. Ineens zei achter mij een pelgrim 'Si Dieu le veut, j'arriverai' ('Als God het wil, zal ik aankomen'). Het gaf mij vertrouwen. Gesterkt liep ik verder. Begin juni 2005 ben ik aangekomen in Santiago de Compostella. Die bemoedigende woorden 'Si Dieu le veut j'arriverai' hebben mij nooit losgelaten. Uiteindelijk heeft het ertoe geleid dat ik ze in deze hardstenen plaquette heb gehakt'.

De plaquette met de tekst 'Si Dieu le veut' hangt bij de ingang van de refugio van de Sint Gerlach kerk in Houthem en is ingezegend door Mgr. Smeets, de bisschop van het bisdom Roermond. De tweede plaquette (een Ierse zegenbede van James E. Moore) hangt bij de ingang van de toren van de Pancratiuskerk in Heerlen. De plaquette is bestemd voor pelgrims die onderweg zijn naar Santiago de Compostella. In Zuid-Limburg bevindt zich de 'Via Coriovallum', een oefencircuit voor hen die erover denken een pelgrimstocht naar dit bedevaartsoord te maken.

Wiel Oehlen

Plaquette in Houthem (foto: Jean Pierre Cremers).

VOOR DE REIS WENS
IK DAT DE WEG JE
TEGEMOET KOMT, DE
WIND STEEDS IN JE RUG
IS, DE ZON JE GEZICHT
VERWARMT EN MILDE
REGEN JE LICHAAM
VERFRIST. EN TOT WE
ELKAAR WEERZIEN
MOGE GOD JE BEWAREN
IN DE PALM VAN ZIJN
HAND.

Plaquette in Heerlen (foto: Jean Pierre Cremers).

Zjwiers sjeldwoeëdeheuksjke

Op 25 juli 1968 werd de buurtvereniging van Swier opgericht. In het voorjaar van 1993 vierde het hele gehucht, onder andere met een groot buurtfeest en een expositie, het zilveren jubileum. Bij gelegenheid van die mijlpaal verscheen het boekwerk 'Swier, zoals het was, is en mag blijven', een nog altijd lezenswaardige publicatie met artikelen over de geschiedenis, de mensen, hun huizen, de natuur en wat al niet meer.

Mocht u nog in het bezit zijn van dit boek, ben er zuinig op want het is al jaren uitverkocht en het wordt zo nu en dan nog wel eens met een woekerwinst bij een antiquair of op 'boekwinkeltje.nl' te koop aangeboden.

In 'Swier, zoals het was, is en mag blijven' was nog een plekje vrij, dat toen is ingeruimd voor een selectie scheldwoorden en 'sappige uitspraken', opgetekend uit de mond van een aantal oudere buurtgenoten. Na een paar genoeglijke avonden, met een bandrecorder óp en een krat bier ónder de tafel, heeft dat (met dank aan de dorpsgenoten Jos Bex, Guus Driessen, Math Marell, de neven Zef en Zef Meessen en Hub Ritzen) tot de navolgende erelijst geleid, die als 'Zjwiers sjeldwoeëdeheuksjke' in het boek is opgenomen.

De schrijfster en dialectdeskundige Els Diederer heeft deze selectie overgezet in de officiële spelling van het 'Zjwierder plat'.

Wiel Oehlen

(foto: Jan Jansen).

Zjwiers sjeldwoeëdeheuksjke

Äöf, aoëmzeek, oaperaamzenger, batsjeklatsjer, batteraaf, beddezeëker, bedreger, beerpansj, beheidskrieëmer, biedehante sjnep, bokseboam, boksjesjieter, botte beër, bragkeleër, breimoel, breuzelaeër, bullebak, diek mormel, dikke pansj, 'doe sjtinks wie 'nen otter', doof vot, douve kwartel, droufgenger, dreksjong, drekskiebel, dreksommer, duppe, ermen haos, erme kloeët, erpel, faldera, flabbes, floepssjieëter, floes, foeteleër, gauner, gekke traatsj, gek wie 'ne sjöppesjtjel, geldwaof, gesjpens, gewieksde, gladde, greune, grieëniezer, gries moes, hampelemaan, hanewörger, häörepeërd, hègken-advocaat, hings, hoddeleër, hoddelsjong, hoenes, hoesmös, hongerliejer, hongsvot, hornoks, huuf, ieshellige, iespegel, kakkert, kamieëledrieëver, karnalje, kaoërewoo, karrehings, kieëskop, kip oane kop, kleierkas, kleskop, kletsjödder, kloeëtzak, klophings, klotskop, koeëlkop, koetevemper, koetnelles, kauf Mozes, krak, krapuul, krènt, kroeëtekop, krouw, kuke, kuttekop, löäres, lapsjwans, lauwmennes, leëglouper, leknaas, lieëze-ei, löbbes, loeder, loemelekrieëmer, 'loeës hoonder lègke aoch waal 's in de nieëtele', loesjkop, löbbes, lömmel, mager batsj, mager krak, melksmoel, mèrtwief, moelejan, mokkel, mögkezifter, nachtbragkeleër, nachuul, nate reem, neie, oeërworm, oelewapper, ongebieënde, ongefiviliseerd verke, ongehoebelde, onnöt, ouw banaan, ouwenèrpel, ouwe nozem, ouwe top, ouw hoor, ouw mem, ouw sjoet, ouw tang, ouw trampel, ouw vioeël, peëtsjkop, fenningfötser, piemel, piepekop, pikkert, platekop, plintewiekser, poekel, potverteërder, proetsjmoel, radaumeëker, raeëkel, rauweleër, rommelskrieëmer, sinterkloas, sjacheleër, sjaleveëger, sjeële, sjeële beuzeleër, sjeële zeiver, sjeël ötsj, sjelm, sjietert, sjinoas, sjlapsjwams, sjledder, sjloapkop, sjloddervot, sjlodderzieël, sjlome duikeleër, sjmale hieëring, sjneuzel, sjottelsplak, sjpitsboof, sjpoeëk, sjproeëtekuuëning, sjraveleër, sjroeët,

sjtensbuul, sjtiefkop, 'vrech wie sjtroatedrek', sjrapnel, sjriftgelieërde, sjoebesjtek, sjtoekrenner, sjtoemelevreëter, sjtommen os, sjtuutbuul, sjuinsmarsjieërder, sjurendeësjer, soeplul, toegenejde, toepes, traatsj, trampeleër, troag, troela, töttebölles, tuutje, ödder, öddermanstrees, unnuuëzele haos, vale baeër, verloupe pater, verkeskop, viezen ammie, vieze debber, vieze kanis, vieze möp, viezerik, vleëgel, vlokkebuul, voele beër, vothuuëgelke, votloak, vot mèt oeëre, vottekletsjer, vottekroeper, vottes, votzekert, vreche prie, vreigeleër, vösjwief, vötje, waggelvot, wauuf, wauweleër, wesjwief, wiekser, zeikbeër, zeikerd, zeivereër, zoepnaas, zoerproem, zökkezeum, zouwöäs, zouwkeël, zöbbedeus, zökkezöäm.

Zjwierse aeëzelsbrökskes

Ezelsbruggetjes bij het schrijven van het dialect van Swier en Wijnandsrade.

Eëzelsbrökskes Zjwierse Wieënesroase klinkersj gehuuërd en gesjrieëve:				els diederén
kort	lank	naoësjlaag	vuurbeelde	
o	a o	ao ë	sjop aog sjaoëp*	(shop oog schaaop)
ö	ä ö	äö ë	sjöp täöt sjäöëp*	(schop tuit schapen)
ó	o o		zón sjoon	(zon schoen)
è	eë	ae ë	lès leës zaep zaeëg	(les lees zeep zaag)
u	e u		un beuk	(ui boeken)
kort	lank	naoësjlaag	vuurbeelde	
ie	i e	ie ë	friet piel kieës	(frites pijl kaas)
uu	u u	uu ë	kuul vuur kuuël	(stok vuur kool)
oe	o e	oe ë	loetsj voes doeës	(speen vuist doos)
*aoë wuurt aoch es oa gesjrieëve!				
*äöë wuurt aoch es öä gesjrieëve!				

Els Diederén

MOTOREN REVISIE STEINS

Motoren Revisie Steins, al meer dan 25 jaar een begrip in de revisie wereld, heeft zich ontwikkeld tot de specialist op het gebied van:

- revisie van Diesel-, Benzine- en LPG motoren
- krukassen slijpen
- krukassen balanceren
- scheuronderzoek (kruk)assen
- testen en reviseren van common rail injectoren
- draai en freeswerkzaamheden
- verkoop van onderdelen, ruilmotoren, turbo's, en brandstofpompen.

In onze, geheel vernieuwde werkplaats, hebben wij alle expertise, van personenwagen tot industriemotor, onder één dak. We werken uitsluitend met gekwalificeerd personeel, stuk voor stuk professionals! **Motoren Revisie Steins, vakmanschap en kwaliteit.**

DE VALKENBERG 7 • VALKENBURG A/D GEUL • T +31 (0)43 - 609 01 09 • MOTORENREVISIESTEINS.NL

Stephanusstraat 21
6363 BM Wijnandsrade
T: 06-5475 1988

DAS MONTAGE

Keukens Badkamers Interieur

Marco Das

Jan Maenenstr. 26
6363 AE Wijnandsrade
06 46 16 66 33
das-montage@ziggo.nl

VISUMBUREAU - LIMBURG

Marie Louise Coeijmans - Roebroek
Swierderkerkweg 55
6363 CJ Wijnandsrade
tel. 045 5245498 / 06 27213920

www.visumbureau-limburg.nl

Natuurlijk gezond

Swierderkerkweg 6 • Wijnandsrade
www.menvita.nl • 06-52618142

Anjerveldje voor de veteranen van Beekdaelen

Ook de gemeente Beekdaelen heeft nu een Anjerveldje, om stil te staan bij de Nederlandse veteranen die zich hebben ingezet voor veiligheid en vrede in ons land en in de wereld.

Schoolkinderen van Wijnandsrade mochten op zaterdag 2 juli jl. nabij het gemeentehuis in Nuth op de vers geplante anjers het eerste water gieten. Met deze korte, waardige plechtigheid en een blijvend bloeiend Anjerveldje krijgen de veteranen van Beekdaelen hopelijk voldoende aandacht en waardering.

Wilfried Dabekaussen

(foto: gemeente Beekdaelen).

Dodenherdenking

In tijden van oorlog

Ongeveer veertig inwoners van Wijnandsrade alsmede vertegenwoordigers van de Canadian Air Force, de British Royal Air Force en de Nederlandse luchtmacht namen op 4 mei aan deze plichtigheid deel.

‘Nu de oorlog deze keer niet buiten Europa wordt gevoerd, maar steeds dichterbij komt, moeten we moeilijke vragen beantwoorden: Hoe blijft de oorlog buiten Nederland, buiten Wijnandsrade? Hebben we in Nederland een sterke leider nodig? Waarvoor zouden wij de wapenen opnemen?

De sergeanten Edmeads, Walker en Saunders van de RAF, officer Kite van de Royal Canadian Air Force en soldaten Weir en Graczykowski van de US Air Force hadden een antwoord; zij verlieten hun huis en familie en hun land om in Nederland te vechten voor de vrijheid van onze ouders en grootouders. Voor hén zijn we hier bij elkaar en voor allen die in oorlogen gesneuveld zijn. Hén eerden we vandaag’.

Wilfried Dabekaussen

(foto: Eline Dabekaussen, Snapped Fotografie).

Sfeerimpressies van **de jaarlijkse bedevaart van Wijnandsrade naar de Basiliek van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart in Sittard** op zondag 1 mei 2022 (foto: Wilfried Dabekaussen).

Oorlogsherinneringen

Swier werd op 18 september 1944 bevrijd. In die spannende tijd was in de nabije omgeving van ons dorp een Amerikaanse legereenheid gelegerd. Een van de soldaten van dat bataljon heette Richard Killen. Hij was afkomstig uit Californië en hij heeft in 1944 een tijdje bij ons onderdak gevonden. Wij woonden in die tijd in Swier op huisnummer 90.

Voor zover ik mij herinner, heeft Richard Killen bij ons gelogeerd vanaf de bevrijding tot het moment waarop de Amerikanen in de loop van de maand december van dat jaar spoorslags moesten vertrekken, om in België te gaan deelnemen aan het Ardennenoffensief.

Daarna hebben wij nooit meer iets van hem gehoord, tot het moment waarop in de zomer van 1947 plotseling een hoge Amerikaanse militair bij ons, met een bos geraniums in de hand, voor de poort stond.

Het bleek 'onze bevrijder' Richard Killen te zijn, die inmiddels binnen het Amerikaanse leger carrière had gemaakt en die met een delegatie onderweg was naar Luxemburg, om daar deel te gaan nemen aan een conferentie over de oprichting van de NAVO. Hij was zo slim geweest zich dat buitenkansje niet te laten ontglippen en heeft van die gelegenheid gebruik gemaakt om even Swier aan te doen. Die geraniums had hij onderweg in het dorp speciaal voor mijn moeder op de kop getikt.

Richard Killen (rechts op de foto) met een Amerikaanse compagnon
(foto: uit het privé-archief van de familie Marell).

Richard Killen is toen tien dagen bij ons gebleven, waarna hij weer verder moest. Deze keer niet om te gaan vechten in de Belgische Ardennen, maar om 'te gaan vredestichten' in Luxemburgstad. Hij heeft van mijn moeder gelijk de beste slaapkamer gekregen; de kamer waarin hij ook in 1944 had geslapen. Waar zo'n bos geraniums al niet goed voor was!

Ik was toen zeven jaar en herinner mij nog goed de wandelingen die wij als kinderen met hem hebben gemaakt.

Richard ging dan met ons de velden en weilanden in én door de enige straat van Swier, waar wij dan altijd even het café van Erens aandeden. Naast dat café had de uitbater Math Erens een winkeltje in levensmiddelen en een timmermansbedrijf, waar hij indien gewenst ook karren repareerde. Zijn broer Harrie ventte in Hoensbroek met paard en wagen in een mijnwerkerswijk met melk. Daarnaast ventte hij natuurlijk ook in Swier. Op de fiets, met twee melkbussen die hij aan weerszijden van de bagagedrager had bevestigd.

Ik herinner mij nog een keer dat wij met Richard door de huiswei liepen en dat zijn oog viel op een tak die van een appelboom was afgebroken. Die heeft hij toen meegenomen. Hij had 'natuurlijk' een zakmes bij zich en daarmee heeft hij al wandelend een pijpje uitgesneden.

Toen wij weer thuis kwamen, heeft hij aan moeder een breinaald gevraagd. Die heeft hij toen in het fornuisvuur verhit, waarna hij met die naald heel kunstig een verbinding heeft gemaakt met de kop van de pijp, die daarna 'rookte als een schoorsteen'.

Richard Killen heeft in 1947 anderhalve week bij ons gelogeed, waarna hij weer verder moest. Een wazige foto herinnert nog aan zijn bezoek aan ons gezin. Ikzelf ben gemakkelijk op die foto te herkennen. Ik ben de jongen met zijn arm in het gips.

Ik had vlak voordien bij het spelen mijn linkerarm gebroken. In mijn fantasie had ik achterom een voorraad kussens op elkaar gestapeld en was ik bovenop die toren geklauterd, met de bedoeling een dapper riddergevecht te gaan voeren. Maar voordat ik goed en wel 'op mijn paard' ten strijde kon trekken, donderde die constructie in elkaar en lag ik onder de blauwe plekken en met een gebroken arm jankend op de grond.

In opdracht van mijn moeder heeft mijn oudste broer Hein mij toen achterop de fiets naar de praktijk van dokter Widdershoven in de Hoensbroekse Nieuwstraat gebracht waar ik in de bomvolle wachtkamer, ongetwijfeld dankzij mijn gekrijs, een voorkeursbehandeling heb gekregen.

Bovenste rij: Richard Killen, Gerda, Hein, Paula. Middelste rij: Mia, vader Frans, Emiel, moeder Hedwig (meisjesnaam Gortz). Onderste rij: Jan, Math (gips), Ben, Joep (foto: uit het privé-archief van de familie Marell).

Samen met zijn verbandsmeester heeft de dokter mijn arm gezet en een gipsverband aangebracht. En na een tijdje drogen heeft broer Hein mij toen achterop de fiets weer thuis afgeleverd.

Mijn ouders zullen toen ook wel hebben gedacht: 'De ondeugd zit er al erg jong in!'

Math Marell

Adreskaartjes · Autobeletteringen · Brochures · Copservice · Digital printing
 Familiedrukwerk · Folders · Geboortekaarten · Gelegenheidskaarten
 Gevelbeletteringen · Handelsdrukwerk · Laserdruk · Merchandising
 Printen · Raambeletteringen · Reclameborden · Spandoeken Stationery
 Stempels · Stickers · Textieldruk · Visitekaarten · Webdesign · Zeildoeken

Als het om meer dan alleen drukwerk gaat!

De start van de **jaarlijkse wandeling van de Isidoruskapel van Swier naar het pelgrimsoord van de Heilige Gerardus Majella in Wittem** op woensdag 1 juni 2022 (foto: Rineke Marell).

Hoofdstraat 45 A
6333 BE Schimmert
Tel: 045 - 4042348

www.sproncken.nl
info@sproncken.nl

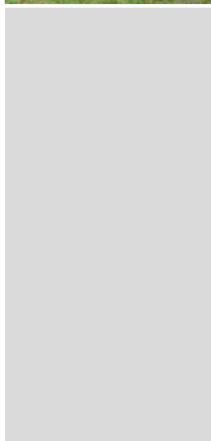
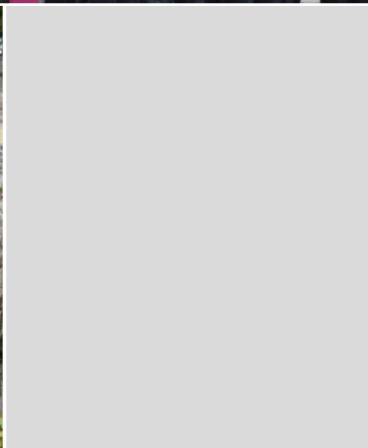

Memorial Walk Wijnandsrade 2022

Vorig jaar organiseerden we een wandeling onder de naam *'Failed to return'*. Zo wilden we de zes jonge geallieerden herdenken die in de Tweede Wereldoorlog in Wijnandsrade gesneuveld zijn en niet meer terugkeerden naar hun legeronderdeel en hun familie. We wandelden langs de drie plekken waar ze hun leven lieten. De wandeling was verleden jaar een groot succes, niets leek een succesvolle herhaling in de weg te staan. Maar helaas... dit jaar waren de weergoden ons minder goed gezind: 18 september 2022 was een druilerige dag.

We hebben dit jaar een vierde plek toegevoegd aan de wandeling: in Aalbeek is immers nog op 18 september 1944, letterlijk op de laatste dag van de Tweede Wereldoorlog in Zuid-Limburg, een jonge Amerikaanse piloot, John Cave, tweeëntwintig jaar, gecrasht.

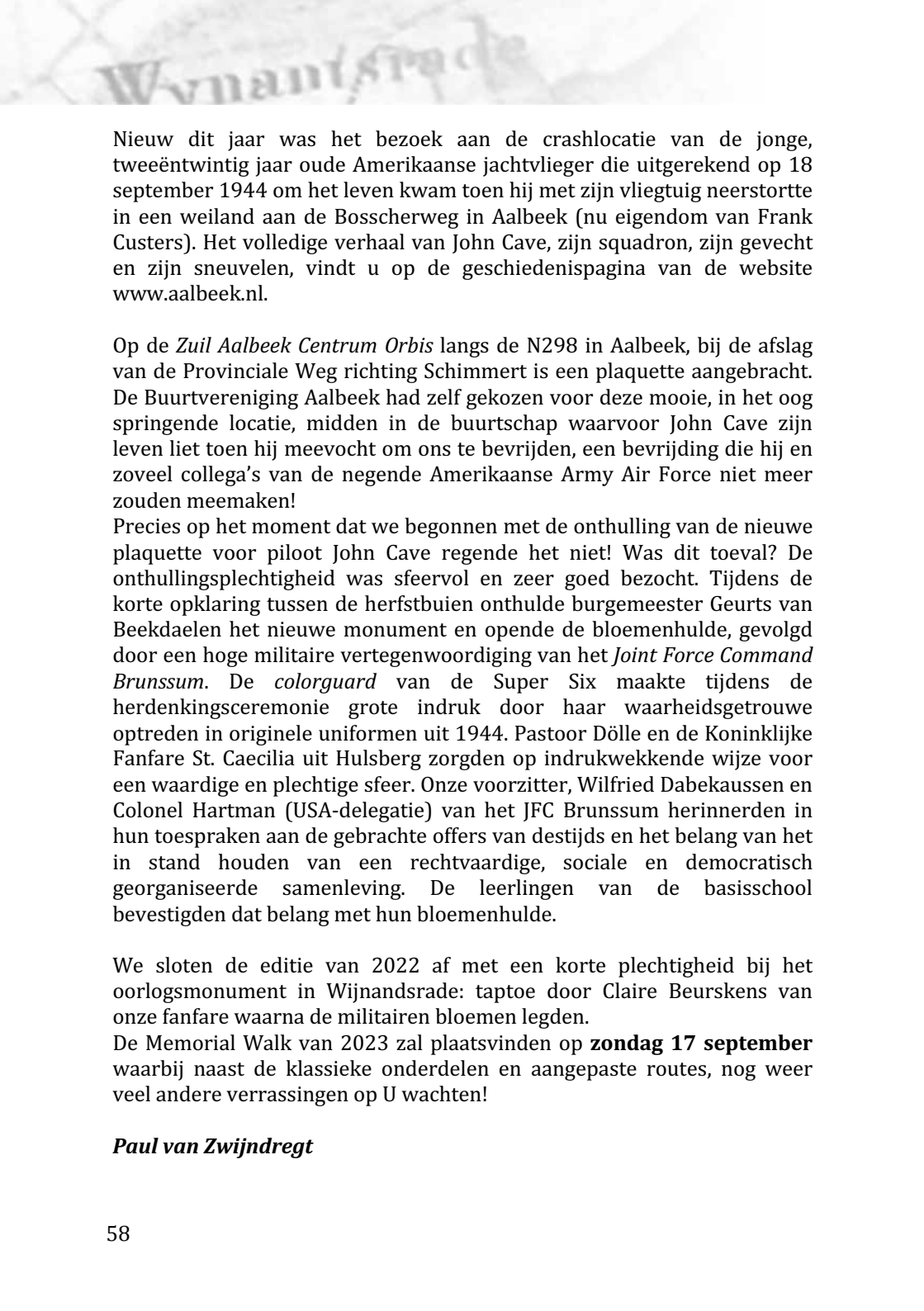

Door de regen gingen, toeschouwers niet meegerekend, slechts tweeënnegentig wandelaars op pad om na zeven, respectievelijk dertien of twintig kilometer de eindstreep te passeren. Start en finish waren in *Café I Gen Dörp* in Wijnandsrade. Op de crashlocaties van de twee Engelse bommenwerpers (in Laar en Brommelen) en op de locatie van het tragische ongeval met het lange afstandskanon in Swier waarbij twee Amerikanen omkwamen, konden de wandelaars even halt houden. Onderweg waren diverse RAF-displays te bewonderen, inclusief een tentenkampje met veldkeuken, opgezet door de *Super Six*, de vereniging die de zesde U.S. Pantserdivisie opnieuw tot leven brengt.

Nieuw dit jaar was het bezoek aan de crashlocatie van de jonge, tweeëntwintig jaar oude Amerikaanse jachtvlieger die uitgerekend op 18 september 1944 om het leven kwam toen hij met zijn vliegtuig neerstortte in een weiland aan de Bosscherweg in Aalbeek (nu eigendom van Frank Custers). Het volledige verhaal van John Cave, zijn squadron, zijn gevecht en zijn sneuvelen, vindt u op de geschiedenispagina van de website www.aalbeek.nl.

Op de *Zuil Aalbeek Centrum Orbis* langs de N298 in Aalbeek, bij de afslag van de Provinciale Weg richting Schimmert is een plaquette aangebracht. De Buurtvereniging Aalbeek had zelf gekozen voor deze mooie, in het oog springende locatie, midden in de buurtschap waarvoor John Cave zijn leven liet toen hij meevocht om ons te bevrijden, een bevrijding die hij en zoveel collega's van de negende Amerikaanse Army Air Force niet meer zouden meemaken!

Precies op het moment dat we begonnen met de onthulling van de nieuwe plaquette voor piloot John Cave regende het niet! Was dit toeval? De onthullingsplechtigheid was sfeervol en zeer goed bezocht. Tijdens de korte opklaring tussen de herfstbuien onthulde burgemeester Geurts van Beekdaelen het nieuwe monument en opende de bloemenhulde, gevolgd door een hoge militaire vertegenwoordiging van het *Joint Force Command Brunssum*. De *colorguard* van de Super Six maakte tijdens de herdenkingsceremonie grote indruk door haar waarheidsgetrouwe optreden in originele uniformen uit 1944. Pastoor Dölle en de Koninklijke Fanfare St. Caecilia uit Hulsberg zorgden op indrukwekkende wijze voor een waardige en plechtige sfeer. Onze voorzitter, Wilfried Dabekaussen en Colonel Hartman (USA-delegatie) van het JFC Brunssum herinnerden in hun toespraken aan de gebrachte offers van destijds en het belang van het in stand houden van een rechtvaardige, sociale en democratisch georganiseerde samenleving. De leerlingen van de basisschool bevestigden dat belang met hun bloemenhulde.

We sloten de editie van 2022 af met een korte plechtigheid bij het oorlogsmonument in Wijnandsrade: taptoe door Claire Beurskens van onze fanfare waarna de militairen bloemen legden.

De Memorial Walk van 2023 zal plaatsvinden op **zondag 17 september** waarbij naast de klassieke onderdelen en aangepaste routes, nog weer veel andere verrassingen op U wachten!

Paul van Zwijndregt

Naschrift

Namens de *Vrienden van Wijnandsrade* dank ik Paul van Zwijndregt en zijn team (Rein Borggreve, Theo Grootjans en Ton Lunesu) voor de grote inzet. Onze eigen *Memorial Day* was weer zeer goed georganiseerd en de opkomst van bijna honderd wandelaars op een herfstige regendag was best een succes. Volgend jaar proberen we minstens honderdvijftig (!) wandelaars op de been te krijgen: de route door een van de mooiere Zuid-Limburgse wandelgebieden is de moeite waard; op deze actieve manier de ellende van oorlog gedenken, is dat ook.

Wilfried Dabekaussen

Foto's: Kirsti Heijnen

ERKEND

KLUSSENBEDRIJF
W. Maessen V.O.F.

Verricht alle onderhoudswerkzaamheden in en rond het huis en bedrijfspanden

Biedt uitkomst aan:

- Particulieren
- Kantoren
- Bedrijven
- Scholen
- Instellingen

Geen voorrijkosten
Alleen de gewerkte uren worden in kosten gebracht

Swier 75
6363 CL Wijnandsrade
Tel: 045 524 47 42 Mob: 065 36 75 654
E-Mail: wj.maessen@home.nl

De Osseploeg

Natuurlijk leuks voor binnen en buiten

www.osseploeg.nl

Wijnandsrade

Live your own style!

KAPSALON LA VIE PETIT

OPFERGELTSTRAAT 14 • 6363 BW WIJNANDSRADE • T. 045 577 88 80

WWW.LAVIEPETIT.NL

Triple P
verzekeringen

www.triplepverzekeringen.nl

**Triple P verzekeringen,
uw verzekeringskantoor in Wijnandsrade.**

Wanneer hebt u uw verzekeringsman of -vrouw voor het laatst gezien? Persoonlijk contact heeft, helaas vinden wij, grotendeels plaatsgemaakt voor contact via telefoon, e-mail, het chatvenster op een website en whatsapp. Triple P verzekeringen gaat terug naar de basis. Het begint voor ons altijd met een gesprek bij u thuis aan de keukentafel.

Patrick Heijnen
T 06 - 10 09 4276

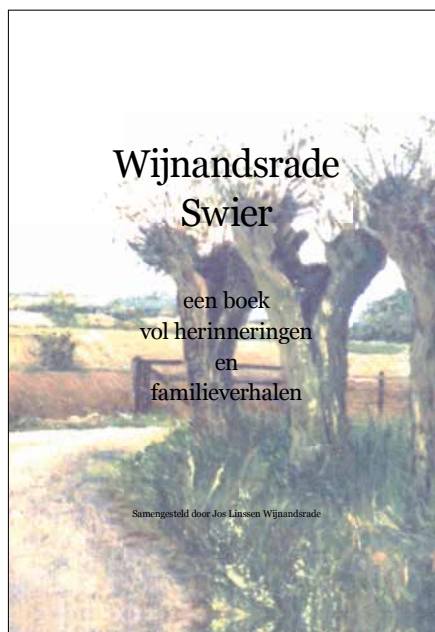

Patrick Kleijkers
T 06 - 50 29 47 90

Bespreking van een boek van Jos Linssen, Vol herinneringen en familieverhalen uit Swier Wijnandsrade

In de zomer van dit jaar zag het boek 'Wijnandsrade Swier, een boek vol herinneringen en familieverhalen' van Jos Linssen het levenslicht. De schrijver had er geruime tijd alles voor opzij gezet om onderzoek te doen naar de familie van zijn schoonouders Harrie Kickken en Claartje Kickken-Quadackers, die jarenlang in Swier hebben gewoond.

Na het overlijden van Claartje op 22 januari 2021 te Kerkrade werd de woning in Swier leeggeruimd en trof schoonzoon Jos Linssen zoveel interessante foto's en familiepapieren aan, dat zijn interesse gewekt werd. Hij deed nauwgezet onderzoek en kwam er achter dat de geschiedenis van de familie Kickken zo verknoopt was met de geschiedenis van Wijnandsrade, dat het de moeite waard was deze vast te leggen in een boekwerk. Uiteindelijk kreeg dit rijk geïllustreerde boek driehonderdvierentachtig pagina's in een oplage van vijftig stuks en werd het door drukker Hans Jacobs uit Schimmert prima verzorgd.

Wijnandsrade

Het was vooreerst bedoeld voor de familie, maar alras kregen mensen uit het dorp die de familie goed kenden, in de gaten dat dit boek ook het dorpsleven van Swier en Wijnandsrade in de twintigste eeuw beschreef met als belangrijke items de oprichting van de Isidoruskapel en het boerenleven op de kasteelhoeve van Opfergelt. Maar ook het verenigingsleven van Wijnandsrade kwam ruimschoots aan bod en de auteur had samen met zijn zesennegentigjarige schoonvader, die tegenwoordig in huize Firenschot in Kerkrade woont, heel veel herinneringen weten op te halen. Ook over de periode 1947-1950, waarin Harrie als dienstplichtig soldaat in Nederlandsch Indië deelnam aan de strijd met het Indonesische leger, staat veel in het boek. Zoals zovele kameraden had Harrie na terugkeer gezwegen over wat hem in de Oost allemaal aan verschrikkingen was overkomen, maar op gerichte vragen van Jos kwamen bij het zien van foto's en krantenberichten, nu wel herinneringen boven en kon hij eindelijk zijn verhaal kwijt.

De vader van Harrie, Jan Stephanus (Josef) Kickken was vanaf 1914 'schweitzer' op de kasteelhoeve bij Theodor Opfergelt. Hij kwam van Klimmen en trouwde in 1917 met Maria Antoinetta Jongen, die in Voerendaal was geboren. Zij hadden elkaar ontmoet op de hoeve Lindelauf aldaar, waar beiden werkten. Zij kochten een huis in Swier (nr. 119), dat gelegen was 'aan den langen rein en aan het Looperbroek, genaamd het Heilig'. Het was het diepste punt tussen Swier en Weustenrade en het was er erg vochtig. Jos gaat in het boek uitvoerig in op de financiering van deze koop. Het echtpaar kreeg tien kinderen, van wie er twee jong stierven. Van het vierjarig zoontje Johan, dat in 1923 overleed, werden de klompjes altijd zorgvuldig bewaard. Joseph bleef hier wonen tot zijn dood op 24 september 1970, waarna zijn weduwe het huis verkocht. Zoon Hendrikus Stephanus (Harrie), die in 1926 was geboren, ging naar de Mulo in Hoensbroek en werkte de eerste oorlogsjaren op de ON III-mijn in Heerlerheide en vervolgens als melkventer bij de familie Vaessen op de Oude Bongard.

Na zijn terugkeer uit Indië, ging hij werken op de Staatsmijn Emma in Hoensbroek. Hij had reeds voor de reis naar Indië verkering gekregen met Claartje Quadackers, maar mede door de uitzending daarheen, kon er pas getrouwd worden op 25 februari 1954 (voor de kerk op 3 juli) in Nuth. In dit huwelijk werden vijf kinderen geboren: Jos, Marianne, Ans, Jack en Caroline. De eerste jaren woonden zij in Brommelen samen met de familie Mödersheim. In de jaren 1958/59 bouwden zij een huis in Swier, waar zij tot 2020 gelukkig hebben gewoond. Na de mijnsluiting is Harrie kantonnier geworden bij de gemeente Wijnandsrade. In maart 1987 ging hij vervroegd met pensioen.

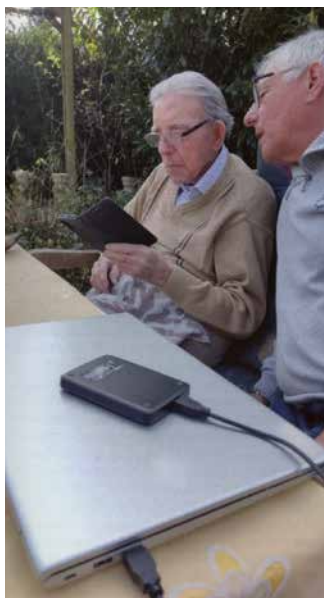
Het tweede gedeelte van het boek bevat voornamelijk familiefoto's. Er werd in deze familie veel gefotografeerd en zo zijn de belangrijkste momenten in het leven van Harrie, Claartje en hun kinderen en kleinkinderen vastgelegd. Maar tussendoor wordt de context van het kerkelijk en verenigingsleven in Wijnandsrade niet vergeten.

Al met al is het boek een gedenkwaardig document geworden, dat naarmate de tijd vordert, steeds interessanter gaat worden, niet alleen voor de familie, maar ook voor dorpsgenoten. Het leven van Harrie Kickken kan niet meer worden uitgewist.

Jos Linssen is momenteel aan het peilen of er belangstelling bestaat voor een tweede druk. Wie daar informatie over wil hebben, kan zich tot hem wenden (Hellebroekerweg 7) of contacteren op zijn facebook-pagina.

Het initiatief van Jos Linssen verdient zeker navolging, want er zijn meer in Wijnandsrade woonachtige families die interessante verhalen kunnen vertellen. Gewoon doen!

Jack Jetten

Harrie Kickken en de auteur Jos Linssen bij de voorbereidingen van het boek.

Wijnandsrade in 2060 (02)

‘Stilstand is vooruitgang’

Er zijn twee boeken die iedereen in Limburg, in ieder geval in Zuid-Limburg, gelezen zou moeten hebben en die hier in het voortgezet onderwijs als verplichte lectuur behandeld zouden moeten worden: ‘Het geluk van Limburg’ van de hand van Marcia Luyten (geboren en getogen in Wijnandsrade) en ‘Bazen Knuppels Knechten’ geschreven door Fons Erens (van wie de roots voor een belangrijk gedeelte in Swier en Hunnecum hebben gelegen).

In ‘Het geluk van Limburg’ schetst Marcia aan de hand van het aangrijpende levensverhaal van de Limburgse volkszanger Jack Vinders uit Heilust (Kerkrade) een helder, indringend en leerzaam beeld van de opkomst, de bloei en het verval van de Limburgse mijnindustrie en van de eerste voorzichtige aanzetten tot herstel.

(foto: Wiel Oehlen).

‘Bazen Knuppels en Knechten’ is een historische streekroman, waarin het leven van de dagloner Driek (I Johannes Hendrijkos) Erens (1791-1866), grootvader van de auteur, centraal staat en waarin een indringende en vaak ontluisterende inkijk wordt gegeven in het boerenleven in de achttiende en negentiende eeuw. Het boek speelt zich voor een belangrijk gedeelte in Wijnandsrade en Swier af en het bevat naast een schrijnende beschrijving van het spijkerharde leven van vooral ‘de knuppels en knechten’ alhier ook vele schilderachtige en dromerige passages over het dorp, de gehuchten en het omringende natuurschoon een paar honderd jaar geleden. Het boek staat vol met ook nu nog herkenbare sfeerbeelden van het dorp en de naaste omgeving.

Een voorbeeld: *‘Driekske geniet van de eenzaamheid in het veld. Hier kan hij dromen en avonturieren, honing zuigen uit een plukje klaverbloem, de loop van een mierenkaravaan nagaan of de mysterieuze wegen van een kever, het holletje ontdekken van een korenwolf. (.....). Hij ligt op het hoogste punt van het Swierderveld. Achter Wijnandsrade, verscholen in de diepte, gaat het oude bos omhoog, de boomgaarden en de strodaken van de Vink. Rechts omlaag de beemden – de populieren verkleuren al - en het Hellebroekerveld vol korenrijten. Achter hem gloeien de velden, omzoomd met groene ‘reinen’ omlaag naar het Bissebeekje, dat daar snel en helder door de weiden kronkelt. En vandaar klimmen de boomgaarden en de heggen omhoog naar de witte huizen, bakovens en schuren van Swier’.....*

Tot zover, ter illustratie, een kort sfeerbeeld uit het begin van de negentiende eeuw. Inmiddels dus meer dan twee eeuwen geleden. Met een beetje fantasie had het vandaag de dag geschreven kunnen zijn.

En wat zou het mooi zijn als dat over veertig jaar ook nog gezegd kan worden: Dat Wijnandsrade in 2060 nog altijd dat plekje is, waar de tijd heeft stil gestaan.

Wiel Oehlen

Medisch specialistische zorg en lasertherapie

Drs. Simone Mulkens en dr. Peter Mulkens

DERMATOLOGIE

Huidziekten
Aambeien
Huidkanker

PIJNBESTRIJDING

Acute of chronische pijnklachten aan
o.a. rug, nek, schouders

PLASTISCHE CHIRURGIE

Ooglidcorrectie
Botox- en fillerbehandelingen
Operatieve verrichtingen bij huidkanker

KNO

Ontstekingen en infecties
Snurklachten
Chronische neusverstoppingsklachten
Allergieën, hooikoorts
Gehoörproblemen

VAATCHIRURGIE

Spataders

HAND- EN POLSCHIRURGIE

Carpaal Tunnel Syndroom
Ziekte van Dupuytren
Triggerfinger
Quervain
Ganglion
Pees- en gewrichtsklachten

LASERTHERAPIE

Ontharing
Acne
Huidverbetering
Couperose, rosacea
Schimmelnagels

VERGOEDING

Met een verwijzing van de huisarts worden de kosten voor medisch specialistische zorg, net als in het ziekenhuis, vergoed door de zorgverzekeraar. Hou hierbij wel rekening met het eigen risico.

Schuureikenweg 60 | Hoensbroek | T 045-2080887 | www.mosaderma.nl

Preuverie

in de Wiest

Proef & Geniet

Wissengrachtweg 6a Hulsberg

Dagbesteding

Educatie

Veehouderij

Terras / Winkel

Zorgboerderij
A Gen Ling

Opentijdsteden:
ZOMER en WINTER
Ma. t/m vrij.: 10.00-17.00 uur
Zaterdag GESLOTEN
m.u.v. groepen op afspraak

De Naamse Steen
schaftlokaal en b&b

Fer & Brenda Peters

Laar 16
6363CT Wijnandsrade
0031 45 5112440
info@denaamsesteen.nl
www.denaamsesteen.nl

Adverteerders	Sponsoren
1. Luijten Groentechniek BV	1. Smink Architecten Hulsberg
2. Petit Verbindt	2. Huisartsenpraktijk Hobus P.P.M.
3. Kliniek Mosaderma	3. Picoplast Wijnandsrade
4. Kapsalon La Vie Petit	4. Fysiotherapie Praktijk Jopie Diederens
5. De Naamse Steen Wijnandsrade	5. Gitek Sport Nuth
6. Kembit Wijnandsrade	6. Verloeskundigen Greven/ Slabbers
7. Webwinkel Natuurlijker Leven	7. Wijnhuis L'Ambiance Hulsberg
8. Rijschool Roger	8. Transpo Nuth
9. Erwin Marell Verhuur Nuth	9. Moonen Bouw BV Nuth
10. WRM Makelaars Wijnandsrade	10. Adviesbureau Storms Nuth
11. Tuincentrum/Bloemisterij De Osseploeg	11. Marell Elektrotechniek
12. Koudetechniek Sproncken Schimmert	12. Haleco Nuth
13. Herberg De Haversack Nuth	13. Boerenbond Nuth
14. Visumbureau Limburg	14. Autobedrijf Mennens
15. Bouwbedrijf Gerards	15. Rododak Wijnandsrade
16. Heuts Assurantiën Nuth	16. ABACUS bijlessen
17. Klussenbedrijf Maessen	17. RVK Bouwconsult
18. DAS Montage	18. Friture De Ziepe Nuth
19. Zorgboerderij "A Gen Ling"	
20. Krutzen Installaties	
21. Restaurant De Meule	
22. Preuverie In de Wiesj	
23. Brasserie Kasteel Wijnandsrade	
24. Motorenrevisie Steins	
25. Triple P verzekeringen	
26. L'Ortye Tuin Deco Bouw	
27. Frissen Groen Techniek	
28. Menvita Wijnandsrade	

Bouwbedrijf Gerards Wijnandsrade, 06-46190862

Voor al uw bouw- of
verbouwplannen?
Bel ons voor een
vrijblijvend gesprek.

www.bouwbedrijfgerards.com

‘De Vrienden van Wijnandsrade’

Opgericht op 22 december 1981 als ‘De stichting Vrienden van Wijnandsrade’, sinds 1994 notarieel geregistreerd als een heemkundevereniging.

Rekeningnummer

NL 57 RABO 0137 7984 90 voor donaties en de betaling van boeken (e.d.).

NL 43 RABO 0137 7363 71 voor de betaling van de contributie, ten name van ‘Vrienden van Wijnandsrade’.

Website: www.vriendenvanwijnandsrade.nl

Bestuur

In het bestuur van ‘de Vrienden’ hebben momenteel zitting: Wilfried Dabekaussen (voorzitter a.i.), Louis Cordewener, Nicolle Driessen, Hubert Gerards, Karien Goessens-Schrijen, Jack Jetten, Rein Krikke (penningmeester a.i.), Henk van Malkenhorst (secretaris a.i.), Math Marell, Wiel Oehlen.

Erevoorzitters

F. Cortenraad, J. Jansen (†).

Ereleden

J. Berger, H. Beckers (†), H. Binderhagel, T. Bloebaum-Habets (†), E. Brongers (†), E. Coenen-Vaessen (†), G. Cox, J. Habets (†), M. Jansen, J. Jetten, T. Kickken-Senden (†), H. Kuijpers, J. Luijten, H. van Malkenhorst, M. Marell, Z. Marell (†), Z. Meessen, W. Oehlen, J. L’Ortye, J. en A. Pijls-Emonds, Chr. Rutten, Désirée Schmalschläger, A. Teheux, H. Vos, J. van der Zee (†).

